

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Rökk Szilárd-utca 18. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

—☉ Budapest, július hó 2. ☉—

Krónika.

Történelem.

— június 29.

Az ember lefekszik, fölkel, közben aludt vagy nem tudott aludni és hánykolódik vagy olvas, elmegy a hivatá-
talába, folytatja a mesterségét, nem történik vele semmi
— s mégis, ami végbemegy körülötte, rajta, benne: az
történelem.

Az emberek beszélgetnek, veszekesznek, cselekesznek
szándék nélkül, terv nélkül, talán valamennyien azzal a
belső gondolattal: milyen jó volna, ha nem volna semmi,
nem kéne szólni semmit, nem kéne tenni semmit. S mégis,
mindebből események válnak s az emberek részesei az
eseményeknek.

S ezek az emberek: mennyire emberek! Mennyire
végesek, gyarlandóak, messze nem látóak! Mikor törté-
nelmet olvasol: a benne szereplő emberek mind mily cél-
jukat tudóak, mily egy hurról hangoltan kemények vagy
lágyak, jók vagy rosszak! Senki, akit ismersz, nem hason-
lít azokhoz, akiket a történelemből ismersz. Senkiről, aki
él, nem tudod elgondolni, hogy belekerül a történelembe.
Pedig Napoleon és Goethe és Richelieu és Hollós Mátyás
szakasztott olyan ember volt, mint te vagy avagy én
vagyok — talán különb, de olyan. S az emberek semelyik
időben nem voltak másképp, mint mi; sohasem vették észre,
hogy velük történik valami s ez a valami: történelem.

Olyan aránylag csendes és eseménytelen kis zugban,
aminő Magyarország volt most vagy harminczöt eszten-
deig, az ember felnőhetett gyerekből férfivá, anélkül, hogy
közelről érezte volna a történelem szelét. Most egyszerre
zudul ránk északról, keletről, nyugotról, sőt a magunk
földjéről is — és szinte kéni szeretnők a világtörténelmet:
az isten áldjon meg, várj egy kicsit! Mint ahogy az öreg
Eötvös Ignác mondta, mikor a Lánchíd építésébe akar-
ták belevonni: »Minek az már, erre a rövid időre!« Tudni-
illik az ő rövid idejére, ami még hátra lehetett. A mi
rövid életünk rövid idejére is, azt érezzük: minnek ez a sok
történelem! Várhatna, amíg meghalunk; várhatna véres
csatáival, melyekben magunk is eleshetünk; válságaival,
melyekben magunk is koldusok lehetünk; változásaival,
melyekben elmerülhetnek egész világok, olyak, melyekbe
létünk és érzésünk gyökerei oly nyugodt biztossággal

ereszkedtek bele, mint a bolond gyopár a sziklának vélet-
len ráfuvódott hártványi termőföldjére, melyet a véletlen
megint lefujhat onnan.

Egy ember van közöttünk, későn vagy koránszüle-
tettek közt, akinek szinte joga van úgy sóhajtani föl, mint
az öreg Eötvös Ignác felsóhajtott. Ez az egy ember
Habsburgi Ferencz József, aki hetven esztendő telt el a
XIX. században, hiven teljesítvén minden kötelességét a
maga százada iránt, s méltán érezheti gonosz igazságtal-
anságnak, hogy a XX. század nem tud egy kicsit várni,
egy kicsit irgalmas és kiméletes lenni, hanem minden vad
és toladó igényével rázudul a csendes zugra; melyet az
ősz fejedelem ragasztgatott össze, fecske módjára, magá-
nak. Az emberek sokban jobbak a történelemnél s vagy
öt év óta szemmel látható, hogy mindenfelé a politikusok,
a fejedelmek, meg a népek is igyekeznek féken tartani az
eseményeket, hogy ne verjék fel lármájukkal az öreg
királyi ur estéjét. De a történelem mohó, sietséges és türel-
metlen s nem akar várni. Megkezdi a történet s a törté-
tetést s nem törődik vele, kiken tapos át rettenetes szá-
guldozása.

De nem csoda. Mintha a föld egész gömbje egy
bomba volna, tele túrhetetlen feszülésekkel, melyek mind
azt keresik, hol szabadulhatnak ki. Az orosz-lengyel for-
rongás csak egy jelenség a sok közül; inkább beletartozik
abba az általános nagy forradalomba, mely most világ-
szerte végbemegy, mint magába abba a bizonyos orosz
forradalomba, mely számos jelből ítélve immár alighanem
megkezdődött. Az orosz-lengyel forradalom, a rettenetes
lodzi és varsói napok: más forrongás, más gyilkosságok,
más vérpatakok, mint aminők az egész orosz birodalmat
felbujtják, felverik és végigöntik. Az orosz-lengyel forrá-
dalom nem orosz földön készült, hanem egy kicsit osztrák-
lengyel, de javarészt porosz-lengyel földön. Itt, a kemény
porosz elnyomás alatt, mely azonban mégis ráerőltette a
romlott, az aljas, a hazáját és külön államiságát soha meg-
nem érdemlett lengyel nemzetre a nemzet- és államépítő
és megtartó erényeket: itt az idevaló lengyeliség teljesen
más lett, mint aminő ugynevezett szabadsága idején volt.
A porosz fegyelem megtanította a lengyelét dolgozni, a
porosz nyomás összébb nyomta a lengyel nemességet a
lengyel parasztsággal s a fejlődő ipar és jólét megterem-
tette, amit a hajdani szabad Lengyelország nem ismert
volt: a lengyel polgárságot. Egyszóval: a porosz lengyel-

ség a porosz elnyomás iskolájában megérett és megjavult s ma sokkal több benne az önállóságra való vágy, mint volt büzhödt aljasságának ama szörnyű napjaiban, mikor önállóságát elvesztette. Ilyenféle, bár a porosz mögött messze elmaradó fejlődés ment végbe az osztrák rabigában sinylő lengyelségen is; a lengyelség érezni kezdi magát; ez az új önérzet átcsap porosz és osztrák földről orosz-lengyel földre is, s amikor s ahol a lengyel érzi, hogy elnyomója gyengül, ott kezd sarkára állani. Nyilvánvaló, hogy a lengyel forradalom nem áll meg Orosz-Lengyelországban, hanem mihelyest Ausztria-Magyarország is bomladoxni és susterogni kezd, kitör majd Krakóban és Lembergben is, s ha majd az osztrák bomlás, az osztrák-német kérdés révén, átcsap Poroszországba is, a lengyel forradalom kitör majd Pózenben is. A huszadik század szemmel láthatóan abban vajudik, hogy egy új Lengyelországot szüljön.

*

S lehet, hogy újra születőben van Csehország is, és valóra fog válni a Napoleon genialis konstrukciója: az illyr császárság Laibachtól és Zágrábtól le Szalonikiig. Ausztria-Magyarországban negyven év alatt roppantul eltolódtak a súlypontok, s az új egyensúly, hiába, új külső forma után kívánkozik. Ez az egy, de csakis ez az egy hasonlatosság megvan az osztrák-magyar s a svéd-norvég kérdésben. A svéd-norvég kérdés tulajdonképpen nem a svédek s a norvégok kérdése volt, hanem az egész skandináv félsziget: Dániáé, Norvégiáé és Svédorszáé, amely három országot életének minden érdekével egy közösségbe, igen szoros összefogódzásba utal, melynek viszont akadály volt az a túlságosan szoros kapcsolat, mely 1814 óta Norvégiát Svédországhoz láncolta. A svéd-norvég szakítás azért mehetett vértelenül végbe, mert a két országot semmi eleven érdekszál nem fűzte többé az unió kilenczvenéves formájához. A független Norvégia értékes összefűző a független Dánia s a független Svédország között, s ha hárman összefogódnak, s megfelelő diplomáciával tudják kijátszani az érdeklődő nagyhatalmakat: németet, angolt és orosz, egyiket a másik ellen, akkor együttvéve elég erősek lehetnek valamennyi ellen.

*

Ellenben hanyatló és pusztulandó világ az egész pyreneusi félsziget, melyre már Salisbury marquis kimondta a halálos ítéletet, egy híres beszédjében, mely a külön életre képtelen, tehát azt meg nem érdemlő hanyatló államokról szólt. Legvégét járja a törökség, haldoklik Perzsia, megkondult a halálharang az északafrikai szultán-ságok felett. Japán alkalmasint megváltja Kinát, s az ázsiai ébredés ötven év alatt talán Indiából, sőt Egyiptomból is ki fogja verni Európát, amely kénytelen lesz a maga határain belül való intenzív gazdálkodásra, legfeljebb ha Marokkóba nyulhatván át. Hogy Ausztria-Magyarország számára az elkerülhetetlen válságok halált jelentsenek-e vagy újjáalakulást és újjászületést, abban az alakításra nagy lehetősége és beleszólása van e monarchia nemze-

teinek, azok okosságának s ügyességének, főképpen az egyetlen igazi államnak és nemzetnek: a mienknek. Az a dunai konfederáció, magyar vezénylet alatt, melyről Kossuth Lajos álmódott, megvalósítható a Balkánon innen vagy akár az Elbától a Középtengerig, ha a magyar elég okos, elég türelmes, elég messzire látó. Csak az kell hozzá, hogy minden egyes magyar tudja s érezze a felelősségét is, hogy amit tesz, cselekszik és előidéz, az mind történelem.

Kádár.

A királynő.

Jőjj vissza Narses szégyenszemre!
A fegyver nem való kezdedbe,
Hozd haza csonka seregem!
A büszke zászlót bukni hagyta,
Irigyeid kacagnak rajtad
S lázong az ország, mert miattad
Gyalázat érte nemzetem!

Azért én várlak szívdobogva!
Babér helyett a homlokodra
Koszorut csókomból fonok —
S mint napsugár szokott a fára
Tapadjon kedvesed nyakára
Karod, mely a csatákon járva
Babért aratni nem tudott!

Ha tépve, verve, futva gyáván —
Jőjj vissza már! Hadak csatáján
Győzelmet többé ne keress —
Ha nyert az ellen vasa rajtam,
Ha kardon elvesztéd hatalmam,
Ha összedől a birodalmam:
Mit bánom én — csak te szeress!

Mezey Sándor.

A szoknyás báró.

Irta: KRÚDY GYULA.

A nagyapámmal utaztam egyszer gyerekkoromban szekéren. Arra már nem igen emlékszem, hová mentünk. Utközben egy falun haladtunk keresztül, a jegenyefák, homoki akácok itt is éppen úgy bólogattak a kocsi felé, mint a többi falvakban. A kutyák sem ugattak máskép. Nagyapó mégis kivette a pipát szájából és oktató hangon így szólott:

— Jól nézd meg ezt a falut, öcskös. Ez Zsombék, ahol a hóbortos zombékiak laknak. Bolond az egész falu. Azt mondják a viz teszi. De hát minek is isznak vizet a zombékiak?

Később magam is rájöttem, hogy igazat beszélt nagyapó. Zsombékon egy csomó hóbortos ember lakott. Mindjárt a falu elején az emberkerülő Gaál Jeromos, aki háznépével együtt aludt egész nap és pont éjfélkor ebédeltek a Kurián, ott laktak a Patakiak, amolyan közönséges kurtanemesek, akik elpörösködték mindenüket. Mikor már valamennyi atyafiukat kipörölték, az államnak mentek neki, hogy adná nekik vissza régi várukat, amelyet lerombol-

tatott. Csollán Benedek — a falu közepén — lóháton utazott most is, ha valahol dolga akadt és kardosan járt a megyei gyűlésekre. De a legérdekesebb bolond valamennyi között báró Barkó János volt, aki a falu végén egy reneteg nagy kastélyban lakott.

Vagyis, hogy a báró maga nem is volt annyira bolond, mind amilyen a felesége volt, született Muhorai Melissán. Igen sárga, vékonypéznü emberke volt a báró, aki a nagy lovaglós-csizmában kedvetlenül botorkált és a bajuszát beretváltatta. A felesége, ha megharagudott rá, mérgesen kiáltotta:

— És ilyen embernek voltak nádorispánok az ősei!

Mintha bizony a szelid Barkó báró tehetett volna arról, hogy az ősei nádorispánok voltak? Annyira nem törődött az őseivel, hogy a cselédeknek megtiltotta, hogy őt méltóságos urnak szólítsák. Mindenki tudta, hogy a zombéki földesurat azzal lehet legjobban megbántani, ha megméltóságozzák. A kis ember ilyenkor a hajátövéig elpirosodott, sőt még tovább is, mert amolyan albinó színű volt és mérgesen kifakadt:

— Ostobaság. Csak a hiú asszonyoknak, meg a bolond zsidóknak való a czim. Én csak Barkó ur vagyok, egyszerűen Barkó.

Nagy demokrataságában a környék valamennyi parasztyerekének elvállalta a keresztapaságát és örvendezve rázott kezét a komáival, a gulyás paraszttal. A parasztnak nevettek, sőt egymás között lesajnálták.

— Szegény, féleszü, — mondogatták a háta mögött.

A legnagyobb öröme az volt, ha mezitláb sétálgathatott otthon a kertben a méltóságos asszony nagy rémületére.

— Ó, te bolond! — kiáltott rá Muhorai Melissán és régen otthagya volna az urát, ha az nem lett volna olyan gyámoltalan.

A báróné az egész másféle asszony volt. Igaz, hogy az ő ősei között nem találódnak nádorispánok, sőt talán a nagyapján kívül egyéb őse nem volt, az is számadó juhász volt a Barkó báróknál. A báró néha keserűen emlegette:

— Kegyed a nagyapjának köszönheti a rangját, méltóságos asszony. Ha az öreg nem lopott volna annyi juhot világeletében, kegyed se volna ma báróné.

Melissán ilyenkor sirva fakadt, mert csöppet sem volt büszke a nagyapjára.

De hát eddig még csak olyan hétköznapi bolondság volt a báróék hóbortja. Az ő nagy bolondságuk a két gyermekük volt: Anna és András. Az apa a leányát imádtá, a báróné a fiát bálványozta. A báróné ostoba szeszélyből a kamasz Antal bárót leány-ruhában járatta; erre azzal duplázott rá a báró, hogy Anna baroneszt fiúnak öltöztette. Utóbb a nevüket is felcserélték. A szoknyás bárófit Anna kisasszonynak hívták a cselédek, míg a leány Antal báró névre hallgatott. Hogy ha a báróné francia-kisasszonyt hozatott leányosított fia mellé, a báró harmadnapra egy kiszolgált vén huszárőrmestert fogadott fel, aki lovagolni, vivni tanította a leányt. A báró a kastély földszintjén lakta a leányával, míg felesége »Anna baronesz-szel« és Zsuzsa kisasszonnyal, a család vénkisasszony-rokonával az emeletre húzódott. A közös ebédlőben találkoztak, máskor nem is igen látták egymást. Míg esténként lágy zongorahangok hallatszottak az emeletről, a báró »Antallal« pipázva heverészett a medvebőrökön. Erős pálinkát ittak és az apa vadászkalandokat mesélt fiának, amely kalandok tán soha sem történtek meg, de ha megtörténtek, az sem lett volna baj. »Antal báró« már betöltötte tizenhatodik évét és a férfias sportok, vadászatok megerősítették nyulánk természetét. Szarvasbőr lovagló-nadrágjában, sarkantus-csizmájában keményen lépett és elváltoztatott férfias hangon beszélt. A falubeli urakkal

vigan tegeződött és roppant haragra tudott gerjedni, ha valaki czélzást tett leányi voltára. Télen, mikor a városi színházba hajtottak, udvariasan nyujtotta karját bátyjának, a válligérő haju »Anná«-nak és kihívóan fikszirozta a színésznőket. Olykor szemtelen megjegyzéseket suttogott a jelenlevőkről az apja fülébe, amin az öreges báró alattomosan nevetett. A megyei urak vidáman köszöntgettek Antalnak a páholyba és különös hangsúlyval mondogatták:

— Szervusz báró!

A báró komolyan rázta vissza a kezét és a Vörös-ökörben gyakran csapott multságokat. Barkó báró boldogan fizette ki a »fia« smuczig-adósságait.

— Csak azt sajnálom, — mondogatta, — hogy a nőekkel nem barátkozhatsz. Mert valamikor magam is nagy hunczut voltam...

Igazán olyan nagy hunczut volt-e Barkó báró? Ki tudná? Apai szívének jól esett mindenféle szives hazugságokkal traktálni a »fiát«, akinek, véleménye szerint, ugy sem lehetnek ártalmára a csiklandós történetek... Antal báró aztán, hogy teljesen kedvére tegyen az apjának, egy muzsikust, vig nyáron, amikor éppen csak aludni járt haza Zombékra a székvárosból, megszöktette Börzsönyi Mihály polgár leánykáját, Esztikét. Előbb csak Bécsig mentek, később a báró közbelépésére hazatértek Zombékra. A vármegye nevetett a történeten.

*

Am a leány-báró ezen legutolsó tréfája már nem sikerült úgy, mint a többi tréfák. Börzsönyi Mihály uram nem az az ember volt, akit büntetlenül meg lehetett bántani. Híres szürszabó volt valamikor, aki egyszerre három vásárra küldte a nagy vasasládákat. A fehér szűrök, fekete szűrök elmentek az ország minden részébe, ahol szürhordozó emberek vannak; el is koptak, el is rongyolódtak, mert még Börzsönyi Mihály uram se tudott olyan szűr varrni, amely örökké szűr maradjon. Am ezen idő alatt szép nagy kőház épült a szűrökből, valamint takarékpénztári könyvek keletkeztek és Börzsönyi uramnak is úgy megnőtt a hasa és tekintélye, hogy már el sem fért volna a kis szabószéken. Annál inkább forgolódott a városi gyűléseken és a polgárok kaszinójában. Ilyen ember nem viselte el nyugodtan, hogy csuffá tették az egyetlen leányát. No meg Esztike sem volt éppen valami csuf, ostoba teremtes. Szegény, nem tehetett róla, hogy a furfangos »Antal báró« el tudta bolondítani.

Börzsönyi uram vadharaggal rohant a méltóságokhoz. Az alispántól nyomban fegyveres erőt kért és a legkriminalisabb fiskálist vette maga mellé. A hatóságok csak nevettek a haragvó apát. Még az öreg alispán se tudott neki mást mondani:

— Ugyan Börzsönyi uram, mire való már ez a kétségbeesés? Hiszen leányka szöktette el a másik leánykát. Nem esik ott kár a maga Esztikéjében!

Börzsönyi uram fujt nagy haragjában:

— De nem úgy van az, tekintetes uram: A csufság az megesett. Azt reparálni kell minden áron. Vagy pedig emberhalál lesz.

— Mindegy, Börzsönyi uram. A törvény még sem engedi meg, hogy leány törvényesen feleségül vegyen másik leányt. Pap nem esketi meg őket.

— Dehogyan is nem, — pattogott Börzsönyi uram, — itt van a házasságukról szóló irás.

Hát az csakugyan ott volt. Valamelyik bécsi parókián megesküdött báró Barkó Antal Börzsönyi Eszterrel, amelyről azon hivatalos tanusítványt kiadták.

A hatóság elgondolkozott. Öreg alispánunk addig nyomogatta a homlokát a bütykös ujjával, amíg így kiáltott fel:

— A legsúlyosabb a dologban, hogy valóban létezik egy báró Barkó Antal.

— Az én leányomnak a férje, — szólt közbe Börzsönyi Mihály.

— Csakhogy azt meg leánynak nevezték bolond szülei.

Börzsönyi uram vállat vont:

— A hatóság dolga, hogy férfit csináljon ismét az asszonyból, mert itt más megoldás nincs.

Mikor ehhez a fordulatához érkezett a kaland, már három vármegye erről beszélt. Később valamelyik kotnyeles újságíró is tollára vette az esetet és országos botrány növekedett a gyermekes tréfából. Akadtak Börzsönyi uramnak is hívei; akik azt vitatták, hogy a házasság igenis érvényes. Barkó Antal báró volt ott maga az oltár előtt; másképpen nem is eskette volna meg őket a bécsi pap. Hogy Antal báró neve alatt voltaképpen Anna bárókisasszony szerepelt, az nincs bebizonyítva. Megindult tehát a nagy pör a különös házasság dolgában. A fiskálisok viaskodva csaptak össze és maga Barkó János báró is nyugtalankodva járt-kelt zsombéki kastélyában, amikor a fiskálisa megmagyarázta neki, hogy még súlyos következményekkel járhat a pör. Még ha be is tudják bizonyítani, hogy nem Antal báró vette el feleségül Börzsönyi Esztikét, hanem annak férfi-ruhás nővére, még akkor is kellemetlen helyzetbe jut Anna bárónő. Talán még be is csukják...

— Az én fiamat? — zördült fel a báró. — Inkább legyen érvényes a házasság. Valóban Antal báró vette el a szürszabó leányát. Ezzel a dolog rendben van.

Bánta is a báró, hogy mi történik leánynak nevelt fiával. Csakhogy ott volt a báróné, aki kézzel-lábbal tiltakozott a házasság ellen.

— Anna csinálta a bajt. Ő főzte a levest, egye ő meg, — kiáltozott és még nagyobb gonddal vigyázott a fiára.

Esztike pedig ezalatt ott élt a kastélyban. Nem törődött vele senki. Jóformán csak estefelé merészkedett kimozdulni abból a szobából, amelyet a báróné számára kijelölt. Szelid, csendes leányka volt. Az első napokban sirt-sirdogált, amikor tudomására jött, hogy mi történt vele. Kis leány hamar kisírja a bánatát. »Antal gróf«-ot elküldte az apja valahová Máramarosba vadászni, Esztike egymagában őgyelgett a nagy kastélyban. Legfeljebb a báróné kiáltott rá néha haragjában és még jobban rejtette előle a fiát, akit most el akartak tőle venni.

De hiába volt a rejtegetés. A szelid Antal báró — az igazi — már betöltötte akkor huszadik évét és az öreg francia-kisasszonynak néha nagyot csipett a karján. Az emelet zsalugáterei mögül órákhosszáig elnézte a kertben sétálgató Esztikét és elgondolta magában, hogy tulajdonképpen az ő törvényes felesége az a karcsu leányka. A női ruha szűk lett neki és az anyjával néha haragosan pörölt össze az addig szelid gyermek. Egy este pedig kis czédulát dobott le az ablakból, éppen az Esztike lába elé:

— Akarja-e a maga törvényes férjét látni? Legyen éjfélkor a hátulsó udvarban.

Esztike felnézett az emeletre, de onnan csak két ragyogó szem villogását látta a zsalugáteren át.

Antal báró éjjel leszökött az emeletről és a földszinten felkereste huga szobáját, ahol a férfi ruhák közül kiválasztott egyet. Úgyetlenül, sebtiben magára huzta és a hátulsó udvarba lópozott. Holdvilágos, csendes nyári éjszaka volt.

Esztike valóban várt rá. A két Barkó testvér fel-tűnően hasonlított egymáshoz. Esztike haragosan fogadta a közeledőt:

— Szégyelje magát, bárónő, — mondta mérgesen. — Csodálom, hogy még merészkedik felkeresni.

El akart futni, Antal báró azonban elkapta a ruhájánál:

— En vagyok az igazi, — suttozta. — A maga férje.

Ezen mind a ketten nevettek. A kertben egy padon ültek egymás mellett és Antal báró szégyenkezve mondta:

— A hugom ruháját vettem fel, hogy férfinak lásson. Hogyan tudnám magának szoknyában megmondani, hogy nagyon tetszik nekem?

— Maga is nekem, — felelt Eszti.

Kipirult arcczal néztek egymásra. Lenn a faluban egyet ütött az óra és a kutyák ugatták a holdvilágot.

*

A különös házasságnak az lett a vége, hogy Börzsönyi Eszti csakugyan a Barkó Antal báró felesége lett: az igazi Antal báróné. Hiába volt a báróné minden erőfeszítése, a leánynak nevelt Antal báróban fölébredt a férfi. Lehányta női ruháit és semmiképpen sem akart többé engedelmeskedni.

Anna bárónő még néhány évig járt-kelt a vármegyében lovaglóruhájában, sarkantyus-csizmába, később nyomtalanul eltűnt. A legenda azt beszélt, hogy egyszer bele-szeretett egy igazi férfiuba s ezen szerelem elől menekedett el. Nő már nem tudott lenni, de férfi sem volt igazán s így elbujdosott vidékünkéről. Az öreg Börzsönyi Mihály, az egykori szürszabó a polgári kaszinóban emlegette néha:

— Jól mondtam én. Az igazi bárónak tetszett meg a leányom. Maholnap nagyapa leszek.

Az is lett. Barkó Antalt azonban egész életében nem hívták másképpen, mint: a szoknyás báró. Pedig dehogy is vett volna többé magára szoknyát.

Krónika II.

Claudine pöre.

— június 30.

Claudinet, az okos, a bájos, az erényesen romlott Claudinet pörbe fogta a budapesti ügyészség azzal, hogy ő nagyot vét a szemérmesség ellen. Az esküdtek, akiknek a maguk lelkén kellett vizsgálniok, vajjon Claudine csakugyan sérti-e a szemérmességüket, egyhangulag azt mondták, hogy nem. És Claudine rehabilitálva fogadhatja az esküdtek hódolatát és köszönetét; az ügyészség nélkül hihetőleg egyikük sem tudta volna: hogy kicsoda Claudine.

Önök bizonyára tudják, hogy Claudine a Willy gyermeke és néhány év óta a világirodalom kedvence. Egy gyönyörű szép gyermekasszony, amelyen nem sok van s aki mégis olyan, mintha mindegyikünk társaságában legalább egy volna. Claudine nem megbotránkoztató? Szinte hihetetlen, hogy budapesti esküdtek át tudják ezt látni. Mert Claudine valóban olyan dolgokat mível, mikről nem lehet gyermekeknek mesélni. Megcsalja az urát az ura szeretőjével. Nem utolsó dolog: a budapesti publikum a szerelemnek ezt a nemét aligha nem a Pierre Louÿs Aphroditejéből ismerte meg először. Két jó barátnő összebukik, mintha az egyik jó barát volna. Hát ez nem megbotránkoztató? S az egyik, az ügyes Teréz, amellet Claudine

urával is megosztotta a Claudine boldogságát. Ez sem megbotránkoztató? S megjegyzendő: az esküdturak magyar fordításból ismerték meg Claudinet, tehát — ne vegye zokon a fordító — úgy, mintha csak a viaszfiguráját kapták volna meg, az élet eleven kedvessége nélkül. És ez sem megbotránkoztató?

Igazán bámulom a mi esküdtjeinket. Az ő izlésükre és ítéletükre nyugodtan biznám igazamat. Hogy meg tudták ismerni Claudinet förtelmes aberrációja mellett is a maga bájos ártatlanságában, nagy judicizumra vall. Bátoran állítom, hogy a század irodalmi nőalakjai között nincs egy sem, aki ártatlanság dolgában vetélkedni tudna Claudine-nal. Mert könnyű ártatlannak lenni a tudatlannak és tisztának lenni a tapasztalatlannak. De balhit azt gondolni, hogy csak a tudatlan és tiszta nő lehet ártatlan. Tanu rá Claudine és az a sok nő meg leány, aki magára ismerhet benne, hogy az ártatlanság lelki és jellemvonás, mely nem függ attól, mi történik önagságával, mit mivel önagsága. Az ártatlanság a maga igazi bájos magábanvalóságával túléli az eseményeket. A liba is hófehér, mint a hattyu, föltéve, hogy nem gázol a pocsolyába. De a hattyu a pocsolyában is tiszta és fehér marad. Ilyen a Claudine ártatlansága.

Ismered az iskolás kislányt, aki könyvcsomaggal a kezében nagy gonosz szemével rádkaczkérkodik, vakmerően, gunyosan, égve és kikaczagva egyaránt? Ha ez a tekintet ér, utána fordulsz a kaczerul lengő gyermektermetnek és csóválod a fejed: hihetetlen, hogy milyen vakmerők a kislányok! Ismered a kicsi kaczer asszonykát, aki huszonkét éves korában már tisztán kigömbölyödött s akivel két szót sem válthatsz, hácsak szerelemről és még ennél merészebb dolgokról nem? A vállalkozó nyárspolgárnőt, aki hiven megszüli urának minden esztendei gyermekét, amelyet a Folies Capriceba vágyik s boldog, ha egy hallatlan darabot végigélvezett a Vigszínházban? A kedves nőcskét, akire az ura nem tud haragudni a kaczerúsága miatt s ha féltüzet szeretője volna, akkor is nyugodtan aludnék, mert lehetetlen, hogy ekkora vidámság és egészség mellett megcsalná? Az elégedett vidám csapongásban sziporkázó fekete ördögöt, akiről azt hinnéd, hogy egy egész sátoralja Rigó Jancsival sem elégednék meg, holott egyre csak a fantáziáját tánczoltatja a szerelem körül, ő maga azonban hűséges hitvese az urának, akit legföllebb kétségbeejt azzal, hogy az udvarlók reményei mind és hiány nélkül ő neki teljesednek.

Ezek mind a Claudine légkörébe tartoznak s valamennyiről hamis a fölfogás. A nőt sohasem lehet a tettei után megítélni, mert a nő sokszor tesz a jelleme ellen és sohasem tehet egészen a jelleme szerint. A legléhább orfeumdáma egy lakatlan szigeten sokkal erényesebb életet él, mint a legszendébb ibolya a zöldfautcai gimnáziumban. Ezek a Claudineok becsületes kíváncsi gyermekek, akik a rosszat is megcselekedvén, éppoly egészséges moralitással élnek a kielégített kíváncsiság után, mint annak előtte. Nem lehet őket féltetni, mert tudnak rosszat tenni, de nem tudnak romlani soha. Ellentétben a nagyszámu példás életű családayával, akik az öregedés első éveiben keserűen gondolnak vissza az elpazarolt ifjúságra, mely azért elpaza-

rolt szerintük, mert minden kísértésnek ellentálltak. Hány el nem követett házasságtörés tapad a lelkükhöz! Ha egyetlen egyszer botlottak volna, sokkal becsületesebb lenne az életük. De így? Isten tudja, micsoda mártírnak érzik magukat, amiért csak egyetlen embert ismertek, azt is valószínűleg csak rosszul.

Hogy Claudinet a pesti esküdték megismerték volna' kötve hiszem, de hogy félre nem ismerték, nagy dolog. Arra vall, hogy az emberek levonják valóságuk becsületes konzekvenciáit s nem a kötelező formák és a kiadott erkölcsi dogmák szerint gondolkoznak. Claudinet, ha a mi asszonyvilágunk helyes megértéséhez nem járna már ilyen közel az ítélet, elmarasztalták és konfiskálták volna. Így hadd járjon közöttünk nemes, előkelő, intelligens pogányságában, frivol szüziességében, mindenre képes kíváncsiságával és az élvezet egészséges hajlamaival. Nem fog senkit sem elrontani, sem fiukat, sem lányokat, de sokakat meg fog vigasztalni, akik azt hiszik, isten tudja, micsoda romlott teremtések, amelyiknek párja nincsen. Claudine nevetve áll eléjük: ugyancsak már régi dolgok, nem ti találtátok ki és nem veletek fognak kimulni a világból. Mert mióta a világ áll, mindig úgy volt, hogy mindent, aminek csak egyetlen módja van, másképp is lehet csinálni.

Simplex.

Marika.

Írta: ANDRÉ THEURIET.

A Pelée-hegy irtózatossá kitérései, melyek szörnyű hamuval behintett temetővé tették Saint-Pierre zöldellő városát, melyet Martinique királynőjének neveztek, nemcsak mint embert és mint francziát rendítették meg; a katasztrófa — váratlan összeomlás gyanánt — emlékeztet a multnak finom porfellegét verte fel.

Távolibb emlékeimet idézte elém, abból a korból, mikor még gyermekszemeim előtt Martinique mint valamely csodás, mesés paradicsom lebegett. Akkoriban sokat beszéltek otthon erről a gyarmatról, mely virágjában volt s ahol családunk több tagja is élt.

A házunk teteje alatt meghuzódó padlásszobában, poros szekrények fenekén egész halom exotikus tárgy hevert, melyeket egyik nagybátyám hozott haza, aki »volt a szigeteken.« Óriási, kívül csipkés, belül rózsaszin és gyöngyházfényű csigahéjak, melyek a tenger zajára emlékeztették az embert, ha füléhez szoritotta őket; poczakos halak csontváza, mely szúrós volt, mint a sündisznó; karaib tegzek, bizarr czirádákkal, tele »mérgezett« nyilvesszőkkel, melyekhez borzongva nyultunk.

Egész délelőttöket töltöttem a padlásszobában, hová a napfény egy szivárványszint játszó apró ablakon át hullt be és ferde sugarain aranyos porszemecskék tánczoltak. Itt helyezték el a divatjokmult és kikopott butorokat, a molyette ócska szőnyeget, az ódon könyvekkel megpakott polczokat s a két-három családi arcképet, melyek félig elmosódott vonásai reám mosolyogtak a tört üvegek alól.

Itt lapoztam át a találmra kiválogatott könyveket, ingólábu karosszékben ülve, itt olvastam titokban a *Pál és Virginiát*, s összereszkettem a butorok legcsekélyebb gyászos csikorgására, mert mintha rejtelmes mélyükben elbujt szellemek mozdulásától csikordultak volna meg...

Néha abban hagytam az olvasást, hogy megkopogtassam a Déli tenger csigahéjait, ujjaimmal megérintettem a karaib-nyilvesszőket és félig lehunyt szemmel, az ismeretlen rokon hozta relikviák sugalló ereje folytán, látományokat kovácsoltam, melyekben a kreolok kényelmesen himbálóztak verandájuk függőágyán, míg a négerok dalolva munkálkodtak a kávéültetvények között...

A régi arczképek között volt egy, melyet a többivel együtt hagytak e lomtárban, egy hanyagul szöggré akasztott pasztel; az egymásra következő nyarak napheve és a telek nedvessége tönkretette. Az évek lehellete itt-ott gyöngéd árnyalatait kitörölte s amint ott kuporgott egy halom kézzel másolt kóta fölött, olyan volt, mint egy szálnalmas pillangó, melyet gyermekkéz összegyűrt és elszintelenített.

Noha ilyen silány állapotban volt, számomra mégis titkos szépséget rejtegetett, és az Antillákról álmodozva, gyakran elnézegettem a reggel világos óráiban. Fiatal, tizenhat esztendő leányt ábrázolt, a császárság utolsó éveiben divatos ruhában.

A visszahajtott gallér alól gyönyörűen kilátszott igen fehér nyaka. A ruha ránczait tú fogta össze s egy piroskék öv szoritotta át valamivel a kebel alatt a leány termetét. Homlokára bodorodó hajába rózsaszín szalagok fonódtak. Kék szeme keskeny szemöldök alól pillantott ki, kissé erős orra fitos volt s husos ajkai úgy kaczagtak, mint a szemek.

A vonások összességéből hiányzott a szabályosság, de az egész arczból csakugy áradt az ifjuság, hogy öröm volt elnézni.

Egy reggel anyám meglepett, mikor a fakóaranyozású keretben sápadó képet nézegettem.

— Nini — mondotta — Mimi arczképét nézed?

— Ki az a Mimi? — kérdeztem tőle.

— Des-Roches nagybátyánk unokája — tehát az unokanénéd.

— És mi lett belőle?

— Oh... távol van innen... Mikor husz éves volt, elment Martinique szigetére, hogy átvegye bátyja és atyja örökségét s azóta nem hallatott magáról... Még most is ott van s azt hiszem, férjhez is ment...

Ez volt minden, amit akkor Mimi des-Roches felől megtudhattam, de ez elegendő volt arra, hogy a pasztel szememben még kedvesebb, még érdekesebb legyen, mert szorosabban odasimult kedvelt álmainhoz, exotikus kalandjaimhoz s a rejtelmes vonzóerőhöz, melyet képzeletemre az Antillák szigettengerének távol csodái gyakoroltak.

Testvériesen társítottam Mimi arczképét többi kedvelt relikviámhoz: a rózsásangyöngyszín nyilas csigahéjához és a félelmes karaib nyilakhoz. Az ifju, mosolygó alak meglevenítette azokat az indiai tájképeket, melyek a nagybácsi csecsebecséi nyomán életem rajzolódtak.

Láttam a leányt: babérfák, kókuszfák erdejében, egy palankinon elnyulva, melyet négerok hordoznak, vagy a vanília-füzéres veranda oszlopai alatt, amint aranykanállal exotikus csemegéket szedeget.

Büszke voltam rá, hogy van egy unokanéném, aki »a szigeteken él« és úgy éreztem, mintha megnőttem volna néhány könyöknyivel, mikor megösmertem a rokonsági kapcsolatot, mely a pasztel-leányhoz fűzött, kinek ott czukornád ültetményei vannak, s akit négerok szolgálnak ki.

Évek peregtek le, középiskolába léptem, s lassan-lassan egyéb szórakozásaim és elfoglaltságaim megritkították az ócska butoru padlás-szobában tett látogatásaimat. A tizenötödik évembe fordultam és erősen vonzódtam a természettudományokhoz. Az erdőben való növénygyűjtögetés, a pillangó-vadászat reálisabban pótolta egykori álmainkat, melyek az Antillákra utazással bibelődtek.

Egyszermind a női szépség iránt is érzékenyebbé váltam és a szomszéd műhelyekbe járó tanulóleányok kihívó arczocskája elfeledtette velem a padlásszoba pasztelének kissé hervadt bájait.

Egy este, márczius végén, erősen el voltam foglalva az ebédlőben, mely dolgozószobámul szolgált, az »Aristeus pásztor« epizódja husz sorának fordításával. A kandalló mellett nagyanyám kötögetett, a vacsora idejét várva, és a tűk könnyű koczogása egybevegyült szorgalmasan forgatott szótáram lapjainak suhogásával.

Eppen ott tartottam:

Tristis ad extremi sacrum caput adstitit... mikor az ajtón belépett anyám, ki látogató körutjáról érkezett haza. Izgatottabbnak látszott, mint rendesen s még mielőtt kalapját letette volna, így kiáltott:

— Nagy ujságot mondok el!... Valóságos meglepetés!... Találd ki!...

— Tudod — felelt nagymama egyik tűjét szürke hajába szurva — hogy nem valami kiváló jósnő vagyok, azonfelül kíváncsi is volnék... Mondd hát meg, miről van szó.

— Hát — Mimi visszajött!...

— Mi az?... Mimi des-Roches?...

— Az bizony, s most madame Robin des-Roches a neve. Szépen megházasodott oda lenn, amint beszélték is... Jolly néni mondta el nekem; ő meg a Hattyu szállós feleségétől hallotta; azoknál szálltak meg egész házuk népével, mert nagy főzővel vannak...

— Akkor csakugyan meggazdagodott... Mikor innen elment, alig volt valamije...

— Ugy mondják, hogy Saint-Pierreben szép örökséghez jutott... Azt is hozzáteszik — mert már pletykálnak is róla — hogy a nagy vagyont egy ültetvényestől szerezte, akinek barátnője volt fiatalkorában... De mindenütt vannak irigy emberek, s a negyedrészt sem kell elhinni mindannak, amit fecsegnek...

— Persze... — helyeselte a nagymama. — De se baj... A legjobban azonban az bánt a dologban, hogy idegenek értesítenek bennünket Mimi megérkezéséről... Végre is a testvérem unokája, hát nekem tartozik az első látogatással.

— De csak tegnap jött meg... Bizonyosan meglátogat bennünket, mihelyt kipihen az utat, aztán megtudjuk, mit tartunk a város pletykálokodása felől, vajjon igazak-e vagy sem?

Anyám eltalálta.

Egy hét mulva vasárnap délután, a szalónban ültünk, ahol tüzet gyújtottak; rendesen csak ünnepnapokon szoktunk a szalónban tartózkodni. Nagypám és anya kártyáztak, én pedig a diványon a *Három muskétás* olvasásába merültem. Kivülről kétlovas kocsi zaját hallottuk, mely kapunk előtt állt meg.

A kocsinjáró látogatók annyira szokatlanok voltak kis városunkban, hogy a kerekek dübörgése mindhármunkat fölriasztott elmélyesedésünkből. Az ablakhoz futottam és ismeretleneket láttam a zárt hintóból kiszállani.

— Bizonyára Mimi — szolt anyám és felszitotta a hunyó tüzet.

Csakugyan Mimi volt és néhány perc mulva, Scholastika, vén mindenésünk, e szóval vezette be a két látogatót.

— Robin des Roches ur és urnó!

Alig hogy beléptek, a hölgy kibontakozván prémjeiből anyám és nagyanyám felé sietett, kik elárasztották csókjaikkal, míg én félreálltam és összehunyorított szemmel igyekeztem a két ujonnan érkezett tanulmányozni.

Első pillantásra meglepett Mimi des-Roches toiltette. Noha még elég hüvös volt az április eleji idő, Mimi fehér muszelin ruhát viselt és az ember didergett, amint ilyen könnyen öltözve látta.

Magas-termetű, kissé kövéres asszony volt, felbodorított hajjal szélesperemű kalapja alatt, mely túlságosan fiatalos volt korához mérten, mert Mimi legalább negyvenöt esztendősnak látszott.

Megbarnult arca megőrizte még a szépségnek nyomait, amit különösen nagyon élénk kék szemének és csinos szájának köszönhetett. Könyökig mezitlen karját karpereczek terhelték, és nyakáról sulyos aranyláncz hullott derekára.

Robin des-Roches ur kicsiny, zömök, izmos ember volt, olajszin arczczal, fekete göndör hajjal, rövid bajuszszal — erősen hasonlított a mulattokhoz. Közönyös, álmatag arczát csak igen mozgékony, barna szeme élénkítette s ugylátszott, nagyon rosszul érzi magát testhez álló kabátjában.

Az öröm első megnyilatkozása után Mimi bemutatta férjét, aki sután üdvözölt bennünket, aztán mind a ketten leültek és a társalgás igen eleven lett.

— Mily boldog vagyok, hogy viszontláthatom önöket, édesem, annyi év múltán — selypített Mimi.

— Legalább hosszú időre jött? — kérdezte anyám.

— Örökre, édesem!... Az uram engedett a kívánságomnak és hazajöttünk. Most költözünk be éppen a Virág-villába, melyet megvettünk.

— Megvettétek a Virág-villát! — kiáltott föl nagyanyám, irigységgel vegyes csodálattal... Teringette! Drága lehetett!...

— Igen... elég drága volt — mormogta Robin des Roches ur álmatagságából fölriadva.

— A birtok, azt mondják: szép.

— Nekünk tetszett — felelt Mimi; van ott nagy park, vannak tavak, források, virágok és a ház igen kényelmes... Igyekszünk berendezni, mert ott szándékozzuk fogadni vendégeinket és megtartani estélyeinket... Remélem, gyakran lesz szerencsém...

Ekkor észrevett engem és anyám felé fordulva megkérdezte:

— Az ön é az a nagy fiu?

— Igen, az enyém... És önnek is vannak gyermekei?...

— Sajnos, nincsenek... — sóhajtotta Mimi az ég megtagadta tőlünk ezt a boldogságot; de adoptáltunk egy kis néger lányt, aki ültetvényünkön született... Megkereszteltettük és magunkkal hoztuk... A plébános most készíti elő az első áldozásra. Nagyon értelmes leánya, majd meglátják... És hogyha eljön a Virág-villába, ne feledje magával hozni a fiát... Kedve szerint elmulathat a parkban. Patak folyik rajta keresztül, s halászgathat Marikával... Mert ez a neve, a kis néger lánynak... Ugy-e, tette hozzá aztán, miközben fölkel és megsimogatta fejemet. Ugy-e, megígéri kis barátom, hogy elkíséri a szüleit?...

Én megköszöntem a szives meghívást.

A látogatásnak vége volt. Mimi prémjébe burkolózott, Robin des-Roches némán köszönt, és én, anyám intésére, kikísértem őket a hintójukig, melyben Mimi lassan helyezkedett el egy halom takaró között, aztán férje is fölszállt, miután egy irott listáról megadta a legközelebbi címet a kocsisnak.

II.

Anyám és nagyanyám nem feledték a Miminek tett ígéretüket, s mert engem is meghívott az unokanéné, nyolcz nap mulva együtt mentünk el látogatóba Robin des-Rochesékhoz.

Nem is dicsérték túl a Virág-villa kényelmességét. Pinczétől padlásig új volt a ház. A nagy fehér és fekete márványkoczkákkal kirakott előszobából a livrés inas két

egymás után következő termen vezetett végig bennünket: az egyik szalón volt, melynek az utczára nyíltak ablakai, a másik valami boudoir-féle, mely a kert felől kapta világosságát.

Mindkettő oly fényüzéssel volt butorozva, hogy szinte fásaztotta a szemet.

A karosszékeken túlságos aranyozás fénylett, aranybojtu kötelékek fogták át a függönyök és ajtó-szőnyegek sulyos redőit. A kis szalónban találtuk meg a ház urnőjét, aki egy chaise longueon nyult el hanyagul és mint mindig, fehér muszclin-ruhát viselt.

Igen szívesen fogadott bennünket és addig nem tágitott, míg frissítőket nem fogadtunk el. Egy mögötte csüggő csengetyü-zsinórt rántott meg; nemsokára egy szobalány jelent meg, aki tálczán narancsvizet, a szigetekről való likőröket és süteményeket hozott, melyet egy kis asztalra tett le, aranyozott rácsu kalitka mellé, amelyben csinos, exotikus madarak csicseregtek csendesen.

Mimi fölkel s oly élénkséggel szolgált ki bennünket, melyet — iménti fáradt heverését látva — föl sem tételtünk volna benne. Mig anyával és nagyanyámmal foglalkozott, rólam sem feledkezett meg; számomra külön adott tényért, melyre a legcsábítóbb nyálánkságokat helyezte és egy nagy pohár narancsvizet öntve, így szólt:

— A te korodban jó étvágya van az embernek, ez hát a tied, fiacskám. Figyelmessége kellemesen érintett és jóságos hangja megnyerte a szívemet.

— Édesem — tette hozzá aztán — az uram végtelenül sajnálni fogja, hogy elvesztette a látogatásukat... A körbe ment a maga rendes játszójára... De legalább bemutatom az én kis Marikámat...

Megint csengetett s megparancsolta, hogy vezessék be a gyermeket, de előbb öltöztesse fel, amint illik.

Negyed óra mulva megjelent Marika; úgy tolta be a kis szalónba a szobalány, mert meglehetősen megrémült az idegenek láttára, kik őt tetőtől-talpig végignézték. Noha fiatalabb volt nálamnál, nagyobbnak látszott és már olyan volt a termete, mint egy serdült leányé.

Ugy mint urnője, Marika is fehér muszclin-ruhát viselt s ebből a fehérségből ragyogóan fekete keze és arca kissé furcsán nyulott ki. Göndör hajában selyemszalag volt, elég csinos arczát némileg elrontotta a lapos orr és vastag ajak; de szép, nagy kávészinü szemének fénye, élénksége csodálatos volt.

Éz a két szem jött-ment, nyugtalanzkodott a fekete pillák alatt, és úgy hatottak rám, mint két megriadt madár, mely kalitkájában erre-arra csapkod.

— Gyere, Marika — szólt madame Mimi — kezénél fogva a néger lánykát — ne légy vad... Ezek a hölgyek rokonaim... üdvözöld őket... És itt van egy fiucska, aki nagyon örvend, hogy játszhatik veled... Veled egy idős, csinos fiu, és azt hiszem, nem félsz tőle?

Marika rám nézett, elnevette magát, és két ajkát szélesre nyitotta, úgy hogy ragyogóan fehér fogai kitündököltek.

— Igy ni! — folytatta Mimi — már fölengedt... Csókold meg a fiucskát és légy jó pajtása.

Marika engedelmeskedett és vastag ajkai megérintették arczomat, mig én szinte ijedten hátráltam. Az első néger volt, akit életemben láttam és nem voltam egészen biztos a csók következményei felől.

Azt hittem, hogy Marika bőrének feketesége hozzá-tapad az enyémhez; ösztönszerűen kihuztam a zsebken-dőmet és megdörzsöltem vele arczomat, ami nagyon mulat-tatta Robin des-Rochesné asszonyt és a kis néger lányt is fölvidította, mert szája ismét széles kaczagra hasadt.

— Ugy, piczikém — szólt madame Mimi — most menjetelek játszani... Marika, te vezeted majd a kis barátodat a parkban és megmutatod neki a legszebb helyeket...

! Az egyik ajtó a kertre nyílt. Kimentünk rajta és végighaladtunk a nagy fasorokon, melyek széles gyeget szegélyeztek.

A gyepes tér végén, ahol geránium-bokrok mutatták vörös foltjaikat, ott kezdődött a park.

Ugy láttam, valóban nagyon szép.

A végét nem lehetett látni; ferde fasorok, melyeket rezgő nyárfák, bükkök, hársak szegtek be, zöld köddé olvadtak; néhol gyepes köröndökön tánczolt a gesztenyék és platánok lombján áttűző napsugár; másutt, egy-egy ösvény kanyarulatánál szürke szobor tűnt fel, kőpadoktól körülveve, vagy egy dombon színes üvegekkel czifrabb kioszk emelkedett.

De a legkedvesebbé, legbájosabbá e nagy ligetet a tisztavízű, veszélyes patak tette, mely a Navetomból eredt, és a parkot hosszában metszette át. A zöld és mégis átlátszó viz két lágyan lejtő vadvirágos part között bugyogott elő. Néhol sietve menekült az egyszerű erdei hidak alá, néhol meg nyugodtan tükrözte az ágak szövevényét, itt-ott a kék és fehér égnek egy sarkacsakját is.

E dalos bugyogású patak fölé egy-egy pillanatra szitakötők szálltak, hogy megcsodáltassák a maguk törékeny szárnyának azur szín vagy barna fátyolszövetét. Néha meg a nagyon átlátszó vízben egy rózsás pettyekkel tarkázott pisztráng tűnt föl, amint a füvek közt játszadozott, aztán hirtelen, egyetlen farkmozdulatra nyilsebesen uszott tova a mélyben...

Mikor elhagytuk a napsugaras gyeget, hogy az erdő zöld boltjai alá menjünk, Marika, bizonynyal, hogy jobban alkalmazkodjék vezetői szerepéhez, megfogta barátságosan a kezem. E fekete bőr érintésére nem tudtam elnyomni a meghökkenés mozdulatát és ügyetlenül igyekeztem kiszabadítani a kezemet.

Marika valószínűleg túlságosan félnéknek hitt, azért még jobban átkulcsolta ujjaimat, melyek szabadulni próbáltak. Keze meleg, barátságos, gyöngéd volt, lassanként hozzászoktam s aztán szinte örömmel engedtem át ujjaimat a lágy, kedveskedő ujjaknak.

Csak ekkor mertem megnézni a néger leánykát.

Szeme ragyogott, mint a higany és gyermekes, édes mosoly derítette föl ajkát. Már nem találtam olyan különösnek és elhatároztam, hogy beszélék vele.

— Nagyon csinos a parkotok — mondtam neki, — örülhetsz, hogy kedvedre sétálhatsz benne!

— Oh — morogta a kislány, aki selypített s ami madárscsicsergéshez tette hasonlatossá hangját — ott lenn, Saint-Pierreben, a fák sokkal czinoszabbak, a nap melegebb — és az emberek mindig jókedvűek!... Itt a kedves testvérek nem tudnak nevetni ész a leczkék, amiket föl-ádnak, fejfájászt czínálnak Marikának. Mindig maga van, szoha pajtásza, akivel nevezszzen...

Siettem megerősíteni szavait.

— Igen — mondtam vigan — a leczkék... ez bizony nem könnyű dolog... erről már én is mesélhetnék egyetmást... De ha des-Rochesné asszony megen-gedi, gyakran eljövök hozzátok, hogy együtt játszunk és a pajtásod legyek — akarod?

Marika nevetni kezdett, de nagyon kevésé hitte, amit mondtam és fejét rázva felelt:

— Te nem pajtászom... én fekete vagyok... megijesztem a kisz fehéret...

Megéreztem, hogy nagyon jól észrevette első borzongásomat. Nagyon értelmesnek és kitűnő megfigyelőnek látszott. Szégyeltem magam, hogy így a lelkembe látott és a szemem fehéreig elpirultam.

— Csalódom — szóltam én és még jobban szorítottam kezét, hogy bizalmat ébreszsek benne. — Együtt játszunk, mint a jó barátok... Várj csak... fussunk

versenyt... Indulj te előbb, fogadok, hogy utólérlek még a körönd előtt.

— Nem biztosz — felelte Marika, mérkőzésre hívó mozdulattal.

Nekilódult és nagy ugrásokkal futott előre, könyökét testéhez szorítva; muszelin-szoknyája utána röpült. Közben-közben felém fordította göndör fejét, mintha incselkedni akarna velem; de, noha erős lábikrája volt, nem gyakorolta annyira ezt a fiús játékot, mint én, hamar kimerült.

Mielőtt elérte volna a körönd első platánjait, mellette voltam és mind a két karját megfogtam:

— Megvagy!

Nevetve ismerte el:

— Nagyod gyors vagy; én hamar fáradok... Gyerünk pihenni patak partjára.

Megsajnáltam és követtem a bükkfáig, melynek ágai a vízbe nyulottak. Háttal nekitámaszkodtunk a törzsének, ugy lógattuk lábunkat a víz fölé.

A levegő kellemesen hűs volt a lomb alatt. A part magas füve félig eltakart bennünket és alattunk, az itt mélyebb, lassubb barna víz a futástól nekihevült arcunkat tükrözte. Mig Marika kipihegte magát, én figyelmesen vizsgálgattam.

Erősebbnek látszott nálamnál, már formás volt — kis asszony-alak. A szokatlan erőfeszítés különösképpen megszipitotta. Arczába szökött vére rózsássá tette fekete színét; fiatal melle gyorsan emelkedett és esett a derék könnyű szövete alatt.

A legcsekélyebb dolog: pillangó röpte, bogár zümmögése, a vizipók elsuhanása a patak felszínén fényes gyermeki mosolyt derített vastag ajkára. Gondolatai épp oly mozgékonyak voltak, mint ragyogó szemei és minden átmenet nélkül visszatért arra az ijedtségre, melyet akkor tanusítottam, mikor meg akart csókolni; emlékeztetett rá, mily kapkodva dörzsöltem arczomat zebkendőmmel és tréfálkozva tette hozzá:

— Nem ment át a feketeség az arczodra... én nem vesztettem a szint.

— Igaz — feleltem zavarodottan — ostoba voltam... De most már nem félek és hogy bebizonyítsam, meg is csókollak...

És átölelve a lányt, kétszer megcsókoltam.

Marika megengedte, hogy úgy tegyek, és kaczagott, aztán meg ő ölelt át és kezét nyakamra téve kényszerített, hogy a vízbe tekintsek és nézzem ott a képemet:

— Látod, — mondotta — te mindig fehér... Lehetünk pajtászok... Marika szeretni fog...

Sóhajtott, majd komolyabb arczczal folytatta:

— Fekete: nem változtatja színét... fekete szoha változtatja szívét szem...

Marika még egyre nyakamnál fogva tartott és én dereka köré fonva karomat, oly közel szorítottam magamhoz, hogy éreztem szive dobogását. Egész serdülő testemet valami új, édes érzés fogta el.

Hallgattunk.

Marika fejét kissé hátrahajtvá, mintha a felhők röptét nézte volna a bükkfa ágain át. Lassankint lehunyta szemét és egy kreol dalt dudolt, mely lágy és ringató volt, akár a bölcső-dalok. A szavakat alig értettem meg, de az ének gyönyörű volt a maga kissé mélabús egyhanguságában.

De az utolsó versszakot, melyet kétszer dalolt, mégis megértettem:

A francia lány be kacze'

Odaadja szívét arányé',

De a Martinikéi leány

Kedveltjinek adja csupán...

Ennek a refrainnek a zenéje, a lassu csicsérgés, még jobban megzavart és elkábitotta fejemet . . .

— Marika — sóhajtottam, magamhoz vonva a kis négerlányt — csókolj meg még egyszer.

De abban a pillanatban az erkélyről hallatszók kiáltások kegyetlenül félbeszakították idillünket.

Anyám hívott.

A látogatásnak vége volt, s mi fölkeltünk, hogy a Virágvilla felé fussunk.

(Folytatása következik.)

Jörgné Draskóczy Ilma.

Körülbelül négy éve lehet, hogy először találkoztunk ezzel a névvel a Petőfi-társaság egyik havi programján. Egész kis sorozat lírai verset olvastak tőle, melyeket a közönség megtapsolt és az újságok másnap a szokásos sablon szerint kidicsérték. Valami különös nem volt sem a versekben, sem a dicséretben, de akik a fiatal költőnőt, aki személyesen is jelen volt ez első debutján, látták, akik vele megismerkedtek, azokat szinte meghatotta az a rajongó lelkesedés, az a szent komolyság, melylyel hivatását felfogta. Föllépése amilyen szerény és igénytelen, épp annyira nyugodt, magában biztos és céltudatos volt és azt a meggyőződést tudta belénk szuggerálni, hogy az első találkozás nem egyszermind az utolsó. És most — alig négy év múlva — Draskóczy Ilmának már egész kötet verse fekszik előttünk, kristálytisza, csengő üveghangok, egy harmonikus fehér lélek sugárvetése. Olyik verse csupa befejezettség, olyik verse csupa kiczizellált okosság. De valamennyinek, még a legbanálisabbnak is megvan az a finom, kedves, egészséges illata, melyet csak a tiszta nők árasztanak magok körül.

Elsősorban és legfőként az értelmesség jellemzi Jörgné Draskóczy Ilma verseit. Ez így kimondva kevésnek hangzik, holott nagyon sokat jelent. A rövid mondatok és nagy érthetlenségek, sőt értelmetlenségek e mai korszakában, mikor az íróművészetnek — félbarbár szóval — az esoteria a jelgéje és az írók oly nagy serege az előkelőség e czime alatt a szegény mondanivalótlanúságot árulja, mikor a stiliztika túlművelése legtöbbször az elméletlenség kérkedő takarója: nagy dicséretére válik a költőnőnek, hogy verseket tud írni, melyek igazi versek, de e mellett tiszta és világos jelentésűek és nagy üdítés az olvasónak, hogy átadhatja magát zenéjüknek, megnyithatja érzését érzéseik előtt, anélkül, hogy vagy a maga vagy az író gyöngelméjűségének dilemmája ágaskodnék elébe. A formának e lucidussága és a gondolat e folyton való megfoghatósága, mely Jörgné Draskóczy Ilma verseiben oly élesen jelentkezik, hogy egy-egy szonettje valósággal epigrammszerűen hat, amennyire előnyösen mutatja szerkesztőtehetségét, olyannyira összhangzatos a tartalom természetével. Formájában az elme egészsége, verseinek tartalmában az érzések egészsége nyilatkozik meg. És ahogy józanságával megfér a költői hatás, sőt valójában emelkedik általa, ugyanugy nem árt egészsége az érdeklődés fölkeltésének, sőt — ha ugyan szükség van rá — e versek mintegy

rehabilitálják az egészséget a költészet színe előtt. A túlfeszített hang, riktó szín, szertelenre erőltetett érzés helyett itt minden egyszerű, harmonikus és e világban járó, de egyszermind bensőségesen gyöngéd, megkapóan komoly és mély belátást nyit egy pihegő, szorongással és remény-nyel tele lélekbe. A *femme supérieure* elnevezést azokra szokták alkalmazni, akikben a messalinai vércsepp tüzel erősebben a rendesnél, igazában azonban itt volna helyénvaló, ahol az öntudat világossága derül a nemes és tiszta asszonyi érzés változatai fölé. Verskötetéből ilyen képe néz reánk Jörgné Draskóczy Ilmának és ez mindenesetre nem méltatlan pendantja a másik arczképnek.

Krónika III.

A szürkék.

— június 30.

A szocializmus megkezdődött és letagadhatatlan hanyatlásának a többi között van két olyan oka is, ami látszólag csekély, alapjában véve azonban nagyon fontos, főképpen mint a dekompozíciós folyamat megindítója. Az egyik az izléstelenység, a másik pedig a szürkéségre való törekvés, amely már valósággal keresetté kezd válni.

A szocialista sajtó és a szocialista szónokok izléstelenek. Vagy nem tudnak válogatni, vagy készakarva úgy válogatnak, hogy mindig a sár marad a kezükben. A testi munka embereinek a szellemi vezetőitől sem kívánok valami különös eleganciát, — bár az elegancia is olyan megbecsülni való emberi érték, aminek a kiterjesztésére az abszolút izomra alkalmazására kísérletet tenni talán nem volna felesleges, — de erőt és plasztikát tőlük is meg lehet kívánni és feltételül lehet szabni, hogy az író és a szónok akkor is művész legyen, amikor a népnek, sőt a tömegnek beszél. Itt lehet módszert tanulni a jezsuitáktól, akiknek egyik főerőssége és a másik nagy »harczó egyház«-zal, a kapuczinusokkal szemben elért sikereik oka a simaságuk, az eltagadhatatlan jóízűségük volt. A jezsuita szónok soha sem dörög és nem tajtékzik, a pokol börczalmait festve, hanem azzal hat, hogy simán, ötletesen, sokszor ragyogóan, de mindig a hallgatójához alkalmazkodva és csak a jobb izlés fölényét tartva meg, úgy beszél, mint valami frakkos, fehér nyakkendő konferencier.

Azonban az izléstelenység teljesen a szocializmus belügye. Beleszólásunk voltaképpen nincsen, mert minden juhász olyan bottal tereli a nyáját, amelyik legjobban fekszik a markában. Hanem a szürkéség, ez már nem pusztán szocialista ügy, ez, bocsánat a kemény szóért, már szocialis ügy is. Mert, hogy a spektrumnak a hét színe, amiből a világ fehérsége verődött össze, nem monopolizálható, hanem mindig mindnyájunk közös kincse marad. És nekem is, neked is, neki is jogunk van ahhoz, hogy ne ülünk bele nyakig se a tintába, se a szépiába, ha nem akarunk.

A szocializmus pedig ma már a szépia-erőszakolás álláspontján áll. Kezdi szerencsésen összetalálkoztatni a szélsőségeket, a féllába már fel van emelve a levegőbe, hogy megtegye a lépést, amely a subliméből a ridiculebe viszi át. Megindult és hódított azzal, hogy álmokat adott a szegény embernek. A munkásélet piszkos szürkéségére ráfestette a jóllét, műveltség, sok szabad idő, nemes élvezetek, kulturörömekek pillangószárnyu szinompáját s azt ígérte, hogy a földet, amely valami kevés kis paradicsomból és igen sok siralomvölgyből áll, egészen az Éden kertjévé alakítja át. És megérkezett oda, hogy az egyenlőség szent nevében nem a szűk paradicsomot tágitja ki mindent befogadóvá, hanem a siralomvölgyét huzza rá a csöpp kis földi édenre is. Nem azt akarja, hogy eljőjön az idő, amikor mindnyájan együtt mosolygunk, hanem azon erőszakoskodik, hogy legyünk egyenlőek mindnyájan a homlokránczolásban és a fogcsikorgatásban. Nem a szegénynek adja oda a gazdag feleslegét, hanem a jó móduval utáltatja meg a vagyona, mi több, a keresete élvezését.

A kaszárnyával szemben már megszervezte az ellenkaszárnyát. Mert a szervezett munkásság katonai fegyelme, exkluzivitása, nem más, mint hierarkia, ami hierarkia marad akkor is, ha a hegye nem fölülről lefelé bök, hanem alulról fölfelé. Felvonulásai, amelyeket okkal vagy ok nélkül rendez, zárt és szabályos sorokba szorítva a népet, hajszálra hasonlítanak a katonaság gyakorlati, vagy parádés felvonulásaihoz. Csak egy kicsit kellene böngészni a közelmúlt eseményei között és alighanem megtalálnánk a katonai »einzelmarsch« szocialista egyértékűségét is.

Megszervezte már a maga ellenszolgabíróságait is. A szakszervezet a maga vezetőjével szakasztott mása ennek az intézménynek. A különbség csak az, hogy a szolgabíró sztrájk esetén munkára kényszeríti a dolgozni nem akarót, a szakszervezet pedig — amely notandum mindig a vezetője képére van teremtve, — hasonló esetben munkátlanságra erőszakolja a dologravagyót is. Az eset egy: a szabadság és a személyi jog megsértése mind a kettő épp úgy, mint ahogy az abszolút igazság szerint a + 40 fok Celziusz és a — 25 fok Celziusz egyként csak hő. Hogy az egyiket melegnek, a másikat hidegnek nevezzük, ez csak emberi csinálmány, amely, hogy birjon valami támasztót a hozzávetéshez, megcsinálta a nullát, — de még annak a megcsinálásában is a vízhez folyamodott.

Mindezek után a nem fel-, csak megfordítások után a szocializmus most már ott van, hogy kezdi kiszedegetni — becsületesebb, semhogy azt mondhatnám rá: kilopkodni — az életből a színeket. Bocsáttassék meg a bűnöm, de én már a vasárnapi munkaszünetet is ilyen szingyilkosságnak tartom és amióta megvan, az a szin-vakság ért, hogy a kalendáriumban a vasárnap vörös betűit igen kellemetlenül szürkének látom. És a pihenés és az élvezés napjának a fogalmához ellenállhatatlanul csatlakozik az öntudatomban a behunyt szemű utcák, a döglött forgalom, ellenben villamosért, omnibuszért és hajóért való eleven marakodás kellemetlen gondolat képe.

És az jut eszembe, hogy senki sem szórakozhatik akkor, amikor mindenki szórakozni akar, nincs ott pihenés, ahol verekedni kell a pihenésért.

A szocialista egyenruhaszabásnak és lámpaoltogatásnak azonban még eklatánsabb példája az, amiért most Bécsben tartanak könyörgő körmeneteket, — akarom mondani tüntető felvonulásokat a szervezett munkások: a hét órai záróóra.

Ez azt jelenti, hogy amikor a világnak az a része, amely nem fej ugyan, de nem is láb, a napi munkájától szabadulna bevásárlásra, válogatásra, önmagának gusztuscsinálásra, avagy csak a szeme legeltetésére is indulhat: akkor bezárt boltokra fog találni, sivár utcákra, amelyek a kő és az aszfalt rideg merévségét meg nem enyhíti boltablakok selyme, bársonya, piperéje, ékszere, papírosa, tarkasága, csecsebecsége, a hivatalos világitásnak, az utczalámpásoknak bürokratikus fényét fel nem olvasztja ragyogássá a nem hivatalos fényforrásoknak, a kirakatok lámpásainak a meleg és otthont az utcára varázsló lángáradata.

Ez a hét órai záróóra a konviktus, vagy internátus, vagy kolostor, avagy börtön, vagy végül kaszárnya, ahol kommandószóra oltják el meghatározott időben a világot és ahol a legszörnyűbb zsarnokság uralkodik, az idegeken való zsarnokság. Amely azt követeli, hogy mindenki akkor aludjék el, amikor ki van rá adva a parancs és ne akkor, amikor tud. Az igazi »nagy élet«-nek a megcsönkítésére, sőt megölésére tör a szocializmus e legujabb kívánsága és az emberi életnek éppen azt a részét akarja ájulttá tenni, amiért tulajdonképpen érdemes élni.

Nem mernék valamiféle tanácsokkal előállani itt és azt magyarázgatni, hogy munkafelosztás, emberekben való váltógazdaság, vagy valami más uton-módon lehetséges volna itt jobb megoldást is találni. De annyi bizonyos, hogy van mód, mert kell módnak lenni, ebben az esetben is arra, hogy a kecske jóllakjék ugyan, de azért megmaradjunk a mi szegény, polgári káposztánk is.

És főképpen, hogy megmaradjon a szabadság, amihez hozzátartozik az élet szabad élvezésének a joga is. A szent jog arra, hogy ne csak dolgoznom legyen szabad, hanem pihennem is.

A zsarnokság türhetetlen, akár felülről jön, akár alulról. De ahogy ma kezdenek fordulni a dolgok, bizony Isten, vannak érzések, amelyek már-már a felső zsarnokság felé fordítják a szívet. Kábitóan unalmas vasárnapi délutánon sokszor eszembe jut a Mediciek szinompás Firenzéje és Athén Periklésznek, a tirannusnak korában. Ezek a szabadság helyett legalább szint és ragyogást adtak, a modern zsarnokság, a szocializmus, amely nem az egy embert ülteti a tömeg nyakára, hanem a tömeg súlyával nyomja el az egyént, még a színeket is kioltja és szürkére festi a világot.

Az egyenlőség jelszava a kezén az egyformaság kommandójává válik, az egyöntetűséget az együtt-ásításban keresi és a Madách falansztere szerint azt kívánja, hogy mindnyájan széklábat faragjunk.

Paganel.

A kötőjel.

Irta: MICHEL PROVINS.

(A FÉRJ és az ASSZONY. — Három éve házasság. A férfi kedves fiú. A nő imádatos asszony, aki okosabb a férjénél, de elég naiv, vagy éleseszű, hogy ezt ne lássa. Ebéd után, családias este.)

AZ ASSZONY (egy könyvre hajol, melyet nem olvas, s a férjére tekint, aki egy karosszékekben elnyulva cigarettája füstjét követi tekintetével): Mire gondolsz?

A FÉRJ: Én? ... Semmire!

AZ ASSZONY: Ezt akkor szokta felelni az ember, ha nem akarja megmondani, mire gondol.

A FÉRJ: Nagyszerű! ... Miért akarsz rám disputálni, hogy olyan dolgokra gondolok, amiket nem lehet megmondani? ... Rád gondoltam!

AZ ASSZONY: Pro vagy kontra?

A FÉRJ: Micsoda kérdés! ... Hát *pro* — természetesen! Ugyan, miért vagy olyan nyugtalan, olyan komoly néhány nap óta?

AZ ASSZONY: Mert nagyon megváltoztál; például három szót sem szóltál hozzám ebéd alatt ... Beszéljess velem!

A FÉRJ: Olvastál.

AZ ASSZONY: Nem. Nem olvastam. Könyvet vettem a kezembe, hogy nézhesselek, anélkül, hogy észrevenné!

A FÉRJ (élenkebben): Lehetetlen! Hát kezdelek újra érdekelni? ... Csinos ideje már, hogy nem mondtál valami kedves dolgot nekem!

AZ ASSZONY (csaknem szomorú szemrehányással): Oh, te hálátlan!

A FÉRJ: Pedig úgy van ... Hat hónap óta ebben a házban más se létezik, csak Bébé ur! ... Éjjel-nappal egyaránt, mert az urfi két óránként szopik, és te a világegyetért sem kockáztatnád, hogy egyszer elmulaszd e dolgot! Ha már teli van, akkor azt kell fürkészni, milyen színben van, mennyi a súlya, milyen a hőmérséklete ... Az egész nap hangulata attól függ, vajjon az urfi ízje elegendő volt-e vagy sem ... De a férjedről soha sincs szó ... Haszontalan, sőt terhes valami vagyok a házban ... Ugy érezem magam, mintha zavarnék is ...

AZ ASSZONY (elcsodálkozik): Ugyan, hogy képzelhetsz ilyet?

A FÉRJ: És ha elgondolom, hogy' beszéltél velem *azelőtt* ... milyen kedves, milyen asszonyos mosolylyal néztél rám *azelőtt* ... el sem hiszem most már ... (Közlebb húzódik a feleségéhez.) Ugy-e ... valld be, azért néztél rám *ugy*, mert olyankor asszonyos gondolataid támadtak ... szerelmes gondolataid?

AZ ASSZONY: Mintha más gondolatom is lehetne, ha rólad van szó ... rossz ember!

A FÉRJ: Lássuk csak ... csókolj meg! ... Adj egy édes, jó csókot ... Nos?

AZ ASSZONY (vidáman, hunczutul): Jó, csókolj meg, de ott, ahol én szeretem ... itt, a fülem mellett ...

(A férj elragadtatva hajol a felesége felé, de hirtelen belép a dadus, karján Bébé urral, aki bög, mint egy eszeveszett.)

A FÉRJ (boószusan): Bühühű!

AZ ASSZONY (nyugtalanul): Mit akar Bébé?

A DADUS: Nem tudom ... lehetetlen elhallgattatni ... Talán éhes? ...

AZ ASSZONY: Éhes? (Az órára néz.) Meghiszem azt ... Tíz óra! (Karjába veszi Bébét.) Szegény piczikém, meg is feledkeztem róla!

A FÉRJ (cigarettára gyújt): Uraságának csaknem várni méltóztatott ... XIV. Lajos — pompás!

AZ ASSZONY: Ne füstölj Lucien ... kérlek szépen ... Köhög tőle az aranyos!

A FÉRJ (eldobja a cigarettát): Jó! ... Én ... én várhatok!

(A férj rettentően dühös. Nézi Bébét, aki dőzsöl az ebéden, melyet nem kímélnék tőle.)

AZ ASSZONY (ringatja a gyereket, aki néhány perc múlva, tejtől nedves szájjal, félig elalszik): Remélem, urfi, nem hal éhen ... Micsoda kis iszákos! (Megcsókolja.) Oh, drágám ... milyen remek legény lesz belőled! (Föláll.) Csókolj meg apukát, mert duzzog ...

(»Apuka« dühösen megcsókolja a fiát, akit szur a bajusz s ezért irtózatosan ordít ...)

A FÉRJ: Kítünő gyerek!

AZ ASSZONY (becézi bébét): Ugyan ... Ugyan ... Talán csak nem haragszunk? Hiszen kegyednek is lesz majd bajusza, Bébé ur! (Visszaadja a dadusnak.) Most menj tentézni ... Tente, tente, de mindjárt! ... Nehogy halljalak még ma! (Csókot int neki, amint csendesesen a dadus karjaiban fekszik.) Igen ... szép vagy!

A FÉRJ: Szép! ... Gyönyörű! ... Csodás! Sohase volt még ehhez fogható gyerek! Oh anyai szem! Anyai hiúság! Igen, igen, persze ... óriási gyerek ez a te fiad!

AZ ASSZONY: Mi jut eszedbe? A *te* fiad csakugy, mint az enyém.

A FÉRJ: Oh! az egészen más! ... Én olyannak látom, amilyen ... elég csinos gyerek, jól gyarapodik, jól eszik ... De te — te úgy nézed és úgy imárod, mint egy istent! Maga Visnu tenéked ez a fiú.

AZ ASSZONY: Csak nem rovod föl vétkemül, hogy szeretem? Amit én érzek az csak természetesebb, mint amit te érzel?

A FÉRJ (támadó kedvvel): Mit akarsz mondani ezzel ... ezzel a gyanúsítással?

AZ ASSZONY (sóhajt): Semmit!

A FÉRJ: De igen, igen ... azt akarsz mondani, hogy *én* nem szeretem? Hogy én — én rossz apa vagyok? Ezt, ezt? Mi? Még csak ez a vád hiányzott a jelenetből! Az kellene, hogy azzal töltssem az időmet, hogy Ófelségét mulattassam, hogy gyerekségeket, hülyeségeket eszeljek ki a szórakoztatására? Egész nap: ba—ba, pi—pi, ko—ko, ka—ka? Hát nem! Ez nem természetem! Nagyon örülök, hogy megvan ez a gyerek, de nem vagyok a buta szülők közül való, akik reggeltől estig ájuldoznak a csodálkozástól a saját produkciójuk előtt! ... Ha ezt akartad mondani, akkor nem értjük meg egymást! ... Majd ha tizenégy, tizenöt éves lesz talán, nagyon érdekelni fog ... talán jobban, mint téged! De ma — nem, őszintén szólva, nem tudok lelkesedni a grimászain, a bögésén, a ... a ... az illatán! ... Ez nem érdekel!

AZ ASSZONY (férjére néz): Furcsa ez a te féltékenységed! ... Igen, igen ... ez az — féltékeny vagy ... Azt hiszed, amit neki adok, tőled veszem el!

A FÉRJ: Ördögadta! Valahonnan csak vened kell!

AZ ASSZONY: Nem, nem — soha! Te nem értheted meg, mi történik velünk, mikor anyává leszünk! ... Nem oszlik meg a lényünk, hanem valaki új fejlődik ki bennünk, abból lesz aztán az anya: de a másik, az asszony nem változott meg, nem oszlott meg ... és én esküszöm, hogy az asszony bennem egészen a tied maradt! ... Ne mondj hát ilyen csúf dolgokat! Talán ideges voltam, vagy rossz kedvű veled szemben valaha is? Ha jó vagy, ha beszélgetsz velem, ha megcsókolsz, nem mutatom-e, hogy még most is ez az életem egyetlen öröme?

A FÉRJ (közlebb hajol): Hát igen, beismerem, hogy kicsit igazságtalan voltam, rossznak látszottam, pedig nem

vagyok az, tudod jól. De mit akarsz, nem vagyok szent, *férfi* vagyok, szükségem van rá, hogy szeressek... hogy szeressenek...

Az ASSZONY (egyszerűen): Én se akarok egyebet...

A FÉRJ: Igen, te nem akarsz egyebet, minthogy szeresselek, ahogy a testvérek szokták... De én nem ezt akarom... Nem érted meg hát, hogy ha órákat töltök melletted, érezlek, érintlek, látlak s mint egy tiltott gyümölcs van előttem karjaid, nyakad husa és úgy kóstolhatom meg a szádat, mint valami étvágygerjesztőt, melyet sohasem követ ebéd, nem érted meg hát, hogy mivel sem fából, sem ólomból nem vagyok, elfog a kísértés... a vágy... hogy... hogy... egyszerűen, terringette! Nem kell, hogy a pontot rátegyem az i-re... Te azt állítod, hogy Bébé éhezik, ha nem evett két óra hosszat!... No látod! Én nem ettem belőled hat hónapja és én éhezem rád, tudod... rád, a feleségemre... akit szeretek!

Az ASSZONY (bánatosan): Akit szeretsz... különösen azért!

A FÉRJ: Azt hiszem, hogy az, amint te mondd, részét teszi a szerellemnek, s nem azért házasodtunk meg, hogy klastromi életet éljünk.

Az ASSZONY: Olyan büszke voltam rá a néhány hónap alatt, amikor az kötelességünk volt, amikor szeretél... szívvel, lélekkel... (Mosolyog.) Az semmit sem rontott a jövőn... meg a többin... sőt ellenkezőleg!... De most nem szenvedek én épp úgy? Nem nélkülözök én épp úgy?

A FÉRJ: Ugyan menj... Ha olyan nagyon nélkülözned...

Az ASSZONY: Miért kinzol velem, hogy próbálgatod, mikor jól tudod, hogy nem lehet.

A FÉRJ: Nem lehet, mert nem akarod. De ha igazán, testileg nélkülözned, mint ahogy állítod, akkor más rendszert követnél... Nagyon könnyű... Dadákban nincs hiány.

Az ASSZONY (riadtan): Mit mondasz?

A FÉRJ: Azt mondom, hogy Bébé nem halna bele, ha tejet változtatna! Azt mondom, hogy ha szeretnél, most, hogy látod, hogy boldogtalan vagyok, hogy szükségem van a csókjaidra, nem ingadoznál egy pillanatig, egy másodpercig... köztem és közte.

Az ASSZONY: Hogyan, azt mernéd!...

A FÉRJ: Hát igen, jóllaktam, torkig vagyok. Azt hiszem bőven eleget tettünk a mi hires kötelességünknek és ideje már, hogy a jogainkra gondoljunk. Végre is azért vettelek el, hogy feleségem legyen, nem pedig dadám! Ez a kijelentésem talán nagyon éles, nagyon cinikus, de nem szokásom a dolgokat körmondatokba burkolni...

Az ASSZONY: Hallgass, Lucien, hallgass; lehetetlen, hogy valóban így gondolkodnál!

A FÉRJ: De igen! Így gondolkodom!

Az ASSZONY: Nem... képtelenség, hogy eszedbe juthatott volna, neked — az apának, hogy választanom kelljen közted és gyermekünk között!

A FÉRJ: Ha a »választás«, ha ez a szó bánt — végy másikat! A dolog lényegén mitsem változtat.

Az ASSZONY (villogó szemmel, reszkette): Igen a dolog lényege pedig az, hogy szoptatok! Ezért haragszol, ezért féltékenykedel — mert szoptatok! A vágyad, a férfi-ösztönöd azért ad örült, csaknem sértő szókat a szádra, mert szoptatok! Mert ahelyett, hogy — mint a többiek — félanya volnék, aki egész testemet a csók számára őrzöm: egészen teljesíteni akarom a kötelességemet! Kezdetben nem szóltál ellene... mert jól esett, hogy látják, hogy egy *egész* asszony ura vagy, akiben több a vér és az erő, mint a többi bábuban. De most már tulsokáig tart a megpróbáltatás, vége a türelmednek! A gyönyörűséget

kivánod bennem, melyet oly szívesen adtam meg és adtam volna meg ezután is, ha meghagyta volna azt az illuziómat, hogy nemcsak *ezt* szeretted bennem!

A FÉRJ: Eszerint kiábrándító egy asszonyra, ha megmondjuk neki, hogy kívánjuk?

Az ASSZONY: Igen, ha úgy mondják meg neki, mint te az imént, akkor kiábrándító. Sőt leleplező — leleplezője annak, hogy a te önző férfi-szerelmed és a hűséged csak addig tart, amíg kielégítlek azzal, amit megadhatok neked! De ha megbetegszem, ha bajom támad, ha valami megtámadja azt, amit te szépségnek, vonzóerőnek mondasz bennem... — Oh, akkor előre bizonyos lehetek benne, hogy vége a boldogságomnak!

A FÉRJ: Puffogó mondatok!

Az ASSZONY: Oh! Nem — nemcsak mondatok, hanem nagy bánatot okoztál nekem.

A FÉRJ: De mégsem engedsz!

Az ASSZONY: Engedjek? Másnak adjam a fiamat, hogy... hogy... Nem... Soha!

A FÉRJ (fenyegető hangon): És még hat hónapig *így* kell élnünk? Visszavonhatatlanul?

Az ASSZONY (sápadtan, de határozottan): Visszavonhatatlanul!

A FÉRJ (az ajtó felé megy): Nagyon jó! — Csakhogy, mivel semmi okom rá, hogy én föláldozzam magam egy gyerekségnek, egy makacsságnak — hát jó éjt!

Az ASSZONY (izgatottan): Lucien! Lucien!

A FÉRJ: Nos, mi az? Elmegyek hazulról, de ez téged nem érdekel, ugy-e?

Az ASSZONY: De nem... lehetetlen, hogy te beszélnél így! Te akarnál ilyet tenni! Megőrültél, hogy nem érted meg, mit tépsz el közöttünk, mit fojtasz meg szívem legmélyén?

A FÉRJ: Te talán kiméltél engem? Te tán nem sértettél meg? Mindegy, akár fonságosak az érzelmeim, akár földönjárók!... De az *én* érzelmeim és a *te* irántad való érzelmeim! Kötelességed volt meghallgatni őket, különösen, mert a gyermek életét nem érinti az, amit kérek, ellenben a mienk talán attól függ.

Az ASSZONY: Éppen azért könyörgök: hallgass meg!

A FÉRJ: Éppen azért könyörgök: fogadj szót!

Az ASSZONY (Összetörve, alig hallható hangon): Nem... nem tehetem!...

A FÉRJ (hirtelen távozik): Hát viszontlátásra — holnap!

Az ASSZONY (könyekben törve ki): Oh! Istenem, istenem! Hát sohasem tarthatjuk meg férjünket és gyermekünket együtt? S még azt mondják, hogy a szegény piczikék: kötőjelek!

Krónika IV.

Ballada egy menyasszonyi fátyolról.

— június 29.

Király-idill terem ma már
Miként mezőn a gomba;
Királyi botrány sem hat úgy
Mint a modernebb bomba
Hej őszeres — vevőre vár
Valahol messzi távol
— Mivelhogy ócska már s nem új
Beszerző áron, hajh, alul,
Egy menyasszonyi fátyol.

Szép ember volt a vőlegény,
Bécs városából jött lovon;
A hercegnő szerelmes volt
Brüsszselből hozták vonaton,
Egész világ csodát beszélt
Szőke — aranyhajáról.
Hajh, annyi szép szárnyas reményt
Teremte, s hány rossz költeményt,
Egy menyasszonyi fátyol.

Asszony lett, özvegy lett a lány,
Vigasztalan, magányos;
De férj nélkül, belátta ő,
Az élet mily hiányos.
Udvart királyt, főherceget
Csak elvetett magától —
Szerelme napja ráderült
S fakó lomtárba elkerült
Hajh, az a régi fátyol!

A szerelem az szép dolog
Az apanázs se csúnya,
S a pezsgőt és az osztrigát
Ki megszokta, nem únja.
A gummirádlí jó s a jacht,
S Párisba néha páholy,
A pénz is, mely ha elfogy, ó,
Észünkbe jut egy ragyogó
Sok ezret érő fátyol.

Az apanázs, az elkopott
Mevonta ipja, apja,
Mint annyi más, Stefánia
Az ékszerét becsapja.
S eladja most, mit oly bohón
Dobott el rég magától —
Igy lesz belőled rák, csiga
Pezsgő, pástétom, osztriga,
Ó menyasszonyi fátyol!

Romantikánk is így vesz el,
A könnyező, a bárgyú.
Igy lesz a szivből is szatócs
S a kegyeletből árú
Bolond, ki csúfolódní mer
S poéta, aki vádol —
Mert élni kell, s a kegyelet
Nem ad se húst, se kenyeret,
Ó menyasszonyi fátyol!

Egy varrólánynak vón talán
Ily fátyol még ma drága —
De sok méla sziv elborul
A röpke hír szavára
S egy hercegnőnek szinarany —
Övezte homlokáról
Lefoszlik lassan, csendesén
Egy szép legenda-fátyol.

Kőez.

Julius elsején kezdődik lapunknál az új félévi folyam. Tisztelettel kérjük olvasóinkat, hogy előfizetésüket még a nyári hűselő előtt megújítani sziveskedjenek. Mint minden nyáron, az idén is a legpontosabban utánuk küldjük a lapot a fürdőre, és csak arra kérjük, hogy minden helyváltoztatást nekünk idejekorán jelezni méltóztassanak.

A HÉT kiadóhivatala,
VIII. ker., Rökk Szilárd-utca 18. szám.

INNEN-ONNAN.

△ **A helyzet.** Ezen a héten megpecsételtetett a passzív rezisztencia, melynek hogy milyen eredménye lesz, azt csak a jó isten tudja. Ha a kormány gyöngeségének tudatában, megkínos igyekezetében, hogy minden összeütközést a parlamenti többséggel kerüljön, passzive türi, akkor csak közigazgatási és pénzügyi bajai lesznek az államnak is, az országnak is. Ha energikusan szembeszáll vele s arra az állápontra helyezkedik, hogy a közigazgatás a végrehajtó hatalom és nem a törvényhozás szerve s így a parlament közvetlenül nem rendelkezik a vármegyékkel, akkor a tisztviselőknak is bajuk lesz s hiába ígér a törvényhozás útján minden törvényhatóság védelmet és kárpótlást, a szegény tisztviselők bizony megadják az árát a passzív rezisztenciának. Ebben az esetben teljes a fölfordulás és általános az anarchia. Hogy meg lesz-e a politikai haszna s megéri-e az árát, melyet mindenféle egyéb javakban érte fizetni kellett? Erről a politikai pártállás dönthet, az abszolút igazságot senkisé sem tudja. Vasárnap vagy hétfőn újból tárgyalnak s a tárgyalásokban az a nevezetes, hogy megtörténhetnek. Mert a koalíció eredetileg annyira vitte az ellentét állást, hogy Fehérváryval szóba sem állt, hagyta szegény öreg generálist kilincselni és antichambrirozni. Most mégis fölmennek hozzá a várba, beszélnek vele és tárgyalnak. Aligha tudnak megegyezni, de hogy Fejérváry, az alkotmánytalan miniszterelnök mégis tárgyalhat velük, már nagy lépés a megértés felé.

* * *

+ **Pech.** Lányi Bertalan ur, az új igazságügyminiszter — in partibus infidelium — a héten egy kicsit mérgesen elpanaszolta magát, hogy előkelő állásában nagyon, de nagyon kevés tisztelet lengi körül. Kevesebb, mint amennyit ő nagyon óvatos számítással is magának preliminált. Az emberek nem üdvözlik, nem tisztelnek neki, nem érkeznek föliratok és deputációk. Legyünk méltányosak. El kell ismerni, hogy a tisztelet, amely a friss kegyelmes urakra sugárzik, valóban — kisméretű. Egészen kisméretű. A kvantitás is gyöngé, a kvalitásról meg igazán jobb, ha nem is szólunk. Vannak tiszteletek, amelyek a világon a legkevésbé sajátmagukhoz hasonlítanak és értéket igazán legfőljebb csak az ad nekik, hogy — még az ilyenből is kevés van. Szerénytelenséggel vádolni tehát a kegyelmes urat nem lenne igazságos. A magyar miniszterek idáig csakugyan más-koszthoz voltak szokva. Akik a panaszáért nekitámadnak, úgy rémlik nekem, mintha egyáltalában nem lennének igazságosak. Ebből a panaszból az adott körülmények között nem az derül ki, hogy Lányi miniszter ur hiu ember. Hanem az, hogy — jóhiszemű. Ő úgy érzi, hogy azért, amire vállalkozott, tisztelet jár ki neki, sőt — több tisztelet. A méltóságé-e vagy a mártíroké, azt tőle kellene megkérdezni. Lehet, ő úgy érzi, hogy — mind a kettőé. Különben alig tartotta volna magára ajánlatosnak, hogy panaszkodjék. Meghuzódott volna és türt volna némán. Hogy úgy tegyen, ahogy tett, ehhez okvetlenül — jóhiszeműség kell. Ha ez a jóhiszeműség csak az alkotmány szellemének nem ismeréséből fakadhat, ez erősebb beszámításba csak akkor jöhet, ha az ember véletlenül éppen — igazságügyminiszter. És mi se bizonyítja jobban a kegyelmes ur peches voltát, mint hogy — éppen az.

* * *

+ **Bizalmatlanság.** Azt hiszem, Küry Klári meg Fedák Sári egész művészi pályafutásuk alatt nem kaptak annyi koszorut, amennyi bizalmatlansági szavazatot az új kormány rövid másfél hét alatt az ország minden részéből összeszedett. Valóságos vetélkedés indult meg a törvényhatóságok között, melyik tud bizalmatlanabb lenni a másikkal és nemsokára pályadíjat kell kitűzni

egy-egy új legbizalmatlanabbsági ötletért, olyanért, mint például az Endrey Gyuláé volt, akinek a javaslatára Hódmezővásárhely közgyűlése levett a programjáról minden olyan pontot, amelynek az elintézése hivatalos érintkezést követelne a kormánnyal. Idáig tehát Hódmezővásárhely vezet a fejlesztett bizalmatlanság technikájában és igazán nehéz lesz ráliczítni a később megnyilatkozó törvényhatóságoknak. Vád alá helyezési joguk a megyei közgyűléseknek, sajnos, nincsen és sajnos, nincsen fölmentési joguk sem, hogy a kettőt vegyesen érvényesíthessék a kormánnyal szemben. Ennyi bizalmatlanság birtokában, így visszautasítva, elhagyatva és köszönési viszonyon kívül helyezve, igazán nem lenne csoda, ha ez a szerencsétlen kabinet mindent merne, amit nem mer és becsületére válik, hogy semmit se mer, amit ilyen állapotban merhetne. Ugy meg van már verve, mintha már csakugyan összetört volna mindent, minden megmenthető becsületességgé és okossággá tehát csak az lehet, hogy minél kevesebbet tör össze. Ez keserves állapot, de mért ne legyen keserves éppen az ő állapotuk ezekben a nehéz időkben. A nemzetnek, amilyen tele van jóhiszeműséggel, bizalomra van szüksége és ha egyszer ki találna derülni, hogy az angyalok nem olyan fehérek, mint amilyenre festik magukat, legalább az a vizsgálatunk legyen meg, hogy az ördögök se olyan feketék, amilyenre festik őket.

* * *

△ **Onelcsuk.** Fiacskáim, cukrosaim, ami igaz, az már igaz. Megvert az isten mindenféle rosszal, de atyuska, a csár azt mondta: gyerkek, alávaló kutyák, soha világeletemben nem laktatok jól úgy, mint az én hajóimon. S a hátukon tánczol a kancsuka — jól teszi, arra való. Aztán kimennek a sárba tengerre, ahol belepusztulnak a vízbe, mint a patkányok. Az is jó, mert azért vagyunk szegény, alávaló kutyák, hogy a vízbe fuljunk ott, ahol atyuska akarja. Holnapután le kell lőnötök az apátokat s agyon kinozni az anyákat — ez is jól van — azért vagytok katonák. De mindezért jó koszt jár, jobb étel, jobb ital, hus mindennap, hogy mégis tudjuk, milyen lehet odafönt a mennyországban az élet.

S Onelcsuk jobb kosztot kért a kapitánytól. Aztán Onelcsukot levágta a kapitány. Buta koponyája kettéhasadt s kifordult belőle savanyu agyveleje. A pajtásai pedig fölmondultak: nem hagyjuk Onelcsukot, aki nekünk jobb kosztot akart szerezni. Onelcsuknak szép temetés kell, három pópával és zenekarral és utána halotti tor pálinkával és bivalypecsenyével. Onelcsukot a tengerbe akarják dobni, hát inkább őket dobáljuk a tengerbe és eltemetjük Onelcsukot három pópával.

Olyan temetése, mint Onelcsuknak, nem volt még ember fiának. Ágyuk dörögtek, emberek százai elhullottak, egy város lángba borult, millió vagyon elpusztult, de Onelcsuknak szép sirt ástak és Potemkin legénységének jó kosztja van még néhány napig. Odessza rémült lakossága nem érti meg, hogy mindezt a rossz koszt tette, de innen messziről ez világosan látható. S igazuk van a Potemkin-legényeknek. Szabadságért, alkotmányért föllázadni butaság, mert nem tudják, mi az a szabadság és alkotmány, de jó kosztért és szép temetésért pusztítani, rabolni, szembeszállni a fehér atyuskával: ez helyes. Mert nem kapták ugyan meg, de tudták, hogy a jó koszt avilág legnagyobb boldogsága.

* * *

= **A nyár** a legveszedelmesebb hamelni patkányfogó, mely a felnőttet is gyermekké teszi és csalja magával s maga után ellenállhatatlanul. Ugy lehet, az emberi állat valamely közeli őse vándorló állat lehetett, mert mindnyájunkban bennünk él a kódorgásnak valami csökevény vágya, mely atavista erővel jelentkezik nyáron, a legmiveltebb emberi állatban, a városiban, legerősebben. Aki e sorokat ír: egész esztendőn át morgás és ellenkezés nélkül fásultan huzom igámat, s leszoktam róla, hogy közben elgondoljam: milyen élet, milyen emberhez méltó lelki forrongás folyik ezalatt világszerte, a nagyvárosokban, az emberi

fejlődés legcsodálatosabb fészkeiben és műveiben. De nyaranta elfog az ellenállhatatlan vágy: tanulni, megismerni, — s míg mások tenger partjára, hegyek sűrűjébe vonulnak üdülni és épülni, én nyakamba veszem a világ nagyvárosait, s örült vágatással veszek sorra négy hét alatt nyolcz fővárost. Bolondság és öngyilkosság — annál inkább, mert nincs is értelme; a nagyváros nyáron nem nagyváros, csakugy, mint ahogy a gyár vasárnap nem gyár. Bécs, Berlin, Stockholm, Kopenhága, Brüsszel, Frankfurt, München, New-York, Saint-Louis, Krisztiánia, Antwerpen, Flórencz: mind ismerem, s mindről az a képem van, hogy üres, piszkos, forró, levegő nélkül való kihalt fészkek, ahol kocsit és embert alig látni, asszonyok pedig, főképp jól öltözöttek, egyáltalában nem találhatók. Ismerem fele Európát, s fele Európáról olyan képem van, amelyért akár ki se mozduljak itthonról: az egész világ, amennyire én ismerem, olyan, mint a Váczi-utca nyáron, vasárnap délben. S mialatt ezt így tudom s leirom, a felszemem már rajta van a Baedekeren s a fele lelkem már ott van a Menetjegyirodában, ahol már fűzik a kis fűzetet, melylyel elvágatassak álmaim városába, amelyet még sohasem láttam, s látni akarom, mielőtt meghalok: Párisba! Augusztus lesz, mire oda kerülhetek, augusztus, amikor Páris nincs Párisban, amikor vétek Párisba menni az olyannak, aki úgy vágyódik oda, mint második hazájába. S mégis elmegyek, s nem tudom, egyszerűen bolond ember vagyok-e, vagy azért vagyok ilyen bolond, mert ember vagyok?

* * *

⊙ **A bouillon.** A bouillon mind ez ideig még csak egyetlen egyszer szerepelt a világtörténelemben. Akkor, amikor Husleves Gottfrid, Lotaringia grófja, elzalogosítván országát a lüttichi püspöknek, utra kelt a Szentföldre, ahol Jeruzsálem királyává lett. Ez az urnak 1099-ik esztendejében történt és azóta, nyolczszáz esztendeje már, hallgatnak a krónikák a huslevesről, mig nem most *Butler-Burke* John, a skót tudós, újból bele nem viszi a bouillont a világtörténetbe. *Butler-Burke* azt fedezte fel, hogy ha a nagy hőségben sterilizált, — németül: csirmentessé tett, — és üvegcsőbe beforrasztott husleveshez előbb rádiumot kever, akkor a huslevesben sejtek, tehát szerves valamik keletkeznek, vagyis megtörténik az életreébredés, a születés, még pedig a leghőféhérebb partenogenezis csodája, — az élettelen anorganonból organikus, élő lény lesz, a husleves a boldog öntudatlanság állapotából átlép a derengő öntudat fázisába: érezni kezdi saját magát. — Ez idáig nem volna kinevetni való dolog, mert csak a teljes vaksággal megvert emberi gőg esküdhetik arra, hogy azt a struktúrát, amivel mi kívül-belül rendelkezünk, nem lehet és nem lesz lehet másképp előállítani, mint természetes uton. De *Butler-Burke* valami egészen érthetetlen gondolatugrás révén egy másik üvegcsővel is előállt. Abban is husleves van és az is sterilizált, de rádium nincs hozzákeverve és *Butler* azt állítja, hogy abban is életnek kell keletkezni, de csak négyszáz esztendő múlva. Mert, — azt mondja, — az életet a rádium nem fejleszti, csak sietteti. Beküldte rádiumtalan és csirátlan huslevesét a British Muzeumnak, azzal a kérelemmel, hogy őrizzék meg négyszáz rövid esztendeig, akkorra bizonyosan életre ébred. — Izgatottan várjuk az eredményt és legközelebb beszámolunk róla.

* * *

⊕ **Uj befejezés.** Az új befejezést Jenő főherczeg csinálta Tirolban, az országuton. Akivel csinálta, annak nem esett jól, de nekünk, olvasóknak, akik irtózatosan unjuk már a sablont, határozottan üdítő volt. A régi módi befejezés az volt és pedig mindig, de mindig az, hogy a főherczeg vagy a király, esetleg a császár nyugodtan végighallgatta a föld egyszerű fiát, mennél nagyobb kellemetlenségeket mondott neki, annál nyugodtabban, barátságosan mosolygott, mennél kegyetlenebbet vágott rajta a föld gyanutlan, egyszerű fia, annál barátságosabban, végezetül pedig

széttárta kebelén összetárt köpönyegét és mikor a föld egyszerű fia reszketve térdre roskadt előtte, a nagyur a vállára ütött és így szólt hozzá:

— Derék ficzko vagy, helyén van a szived is, a szavad is!

Ezzel egy marék aranyat szórt a föld meghatott, egyszerű fiának a kalapjába és természetesen ruganyos léptekkel távozott. Minek tagadnók, ez a befejezés már kissé untatta a világot és az emberek határozottan sokallották a föld amaz egyszerű fiának a szerencsését, akik egy marék aranyat kaptak jutalmul, amiért kellemetlen dolgokat mondtak egy-egy fejedelmi személynek, míg az udvarias alattvalók egy garast se kapnak. Ezért gondolom, hogy az új fordulat, amelyet Jenő főherceg csinált, legalább is megnyugtató hatású lesz. Ő ugyanis nem egy marék aranyat nyomott a kezébe a föld egyszerű kamaszfiának, aki egy darab követ vágott hozzá az országuton, hanem galléron csipte és anélkül, hogy a köpenyét a mellén széttárta volna, úgy nyakon csördítette, mint egy — szolgabíró. Ez kevésbé megható a régi iskolánál, de határozottan — realisabb.

* * *

♠ **Az érettségi vizsgának** minden istenadott esztendőben megvannak a maga fiatal halottjai, a nyomtatott közvélemény a fiatal áldozatok ravatala fölött minden istenadott esztendőben eldörög a maga jól megokolt fölháborodását és érettségi vizsga azért van ma és lesz jövőre és lesz bizonyára tíz esztendő múlva is. Hogy ez a vizsga fölösleges, meddő, haszon és emberiség nélkül való, azt megírták már százszor meg ezerszer, nemcsak megírták, de be is bizonyították, ezt tehát bővebben magyarázni nem kell. Hogy mégis megmarad, ennek is bizonyára meg kell lennie a maga okának. A legerősebb argumentuma kétségtelenül az lehetne, hogy aki letette ezt a vizsgát az az életben is mind csakugyan érett férfinak bizonyosodott. Ez lehetne, ha lehetne, de nagyon jól tudjuk, hogy — nem lehet. A magyarázat tehát nem lehet pedagógiai, hanem csakis pszichológiai. Azok az urak ugyanis, akik ebben a dologban dönteni, illetve reformálni illetékesek lennének, mind olyan férfiak, akik — letették az érettségit. Még pedig alkalmasint kitüntetéssel tették le. Nekik tehát nincs okuk rá, hogy ezt az intézményt akár fölöslegesnek, akár nem hasznosnak tartásák, ők teljes jóhiszeműséggel mondhatják, hogy abba senkinek se kell »belehalni« és ha mégis akad, aki belehal, ez csak olyan fegyelem ellen való kivétel, amely — megerősíti a szabályt. Ez másképp nem lesz addig, amíg olyan kultuszminiszterek nem jönnek, akik — megbuktak az érettségén. Akkor aztán majd — még jobban megszigorítják ezt a vizsgát a miniszterek reputációja érdekében.

IRODALOM.

Genre gymnase.

Lassan, de nem észrevétlenül fordul meg az irodalmi izlés. Hová lettek a pozitívizmus, realizmus és naturalizmus szép napjai, amikor idegrostokra szedték szét az emberi psychét és az írók ugyyszólván természettudományi laboratóriumokban komponálták meg alakjaikat, akik vigasztalanul magukon viselték a bête humaine bélyegét. A színpadon is ezek az alakok jártak, kegyetlen józansággal tárták fel emberi gyarlóságukat úgy, hogy a néző úgy ült bele a színházi zsölyébe, mint valami modern gyontatószékbe. A pap nem mondott neki annyi rosszat, mint a drámairó.

Mily fordulat néhány év óta! Ez a néhány év ugyan megvan egy jó évtized is, de soha olyan tisztán nem láttuk a fordulatot, mint épp az utóbbi években. Az emberek izlése delikátabb lett, az írók pedig valami finom, nőies

diszkrétcióval tárgyalják az emberi szenvedélyeket. A szerelem a maga költői illúzióival ismét régi érzelmi jogaiba lépett vissza és az újabb évek legnagyobb succès-i többnyire egy-egy nőalakhoz fűződnek, akit az írónak sikerült elég nemesnek, nagynek, önzetlennek, tisztességesnek feltüntetni. Felvirradt újra a »honnétes gens« korszaka és a párisi közönség most többnyire olyan darabokban gyönyörködhetik, ahol a tisztességes, jó emberek győznek.

Genre gymnase. Harmincz évvel ezelőtt tudniillik az olyan darabokat, amikben tisztességes emberek érzelmei gyöngéd fordulatokkal, nemes elhatározásokkal, mindig felemelt fejjel vonultak végig a színpadon, »genre gymnase«-nak nevezték. Harmincz év múlva megint visszatérnek Augierhez.

A párisi színházak ujdonságai közül kiválasztunk kettőt, hogy példákön lássuk ezt a genret. Az egyik a »L'Instinct« a legfiatalabb írói generáció egyik tagjának, Henry Kistemaeckersnek a műve és tudtunkkal a Nemzeti Színház már meg is szerezte az előadás jogát. A másik a Jules Lemaitre »La Massière« című darabja.

A »L'Instinct« egy kicsit »drame à thèse.« Felállítja a maga tételét és aztán a bekövetkező események igazolják ennek a helyességét, ami a bizonyításnak legkevésbé ötletes módja. A Kistemaeckers tétele benne van a címében: »L'instinct.« Nincs jobb szavunk rá, mint az ösztön.

Az ösztön, ezt már érti a modern pszichológia, azon szavak közé tartozik, amelyek fogalmakat pótolnak, azaz voltaképp elsikkasztanak. Wo Begriffe fehlen... Ezen már Kistemaeckers sem segít, bár ő az ösztön szót egészen sajátos értelemben használja. »L'instinct des êtres supérieurs«... a magasabb rendű lények ösztönéről beszél. Nem érdemes tulságos mélyen belemenni ebbe a frazeológiába, mert Kistemaeckers sem akar vele többet, mint az ő »esetét« körülírni.

Az ő esete pedig a következő: Jean Bernou seb- orvos azok közé tartozik, akik a modern chirurgia vívmányaival csodát tudnak művelni. Tetőtől talpig becsületes, munkás ember, aki annyira komolyan vette a hivatását, hogy nem is ért rá nagyon az élet örömeivel törődni. Már megállapodott ember volt, amikor feleségül vette és magához emelte Cécilet.

A szolid és erős ember krízise ott kezdődik, amikor megtudja, hogy a felesége egész csöndben és halkán beleszeretett egy tüdővész, gyöngé és elhagyott emberbe, D'Arteuilbe. Miért? — kérdi magában Jean Bernou az erős emberek kegyetlen logikájával. — Hiszen ez a D'Arteuil nyomorék, már nem is megy emberszámba, annyira összeroncsolta a tüdővész. Kistemaeckers azt feleli erre, hogy a Cécile jó szíve megesett azon az emberen, aki a legszerencsétlenebb és leggyöngébb volt a körülötte lévők közt... Látjuk már, hogy milyen tisztességesen van beállítva ez a házasságon kívüli szerelem. Egy élet-erős, vidám asszony csakugyan nem a testi bájaiért szeret-hette meg a fitikus ifjut. Itt csak a lélek vagy az »instinct« működhettek közre.

Az okos Jean Bernou hirtelen el akar utazni a feleségével együtt, hogy ez a lehetetlen szerelmi viszony nagyon el ne harapózzék. Az asszony az elutazás előtt való éjszaka még egyszer látni akarja tüdővész kedvesét és légyottot ad neki a férje házában.

A tulajdonképp való eset most következik. D'Arteuil megjelenik a légyotton, amely gyöngé szervezetét annyira megviseli, hogy elájul és hozzá még esése közben betöri a fejét. A szerencsétlen ember ott halódik a titkos találka helyén és a házában csupán egyetlen ember van, aki megmenthetné. Ez a férj, a sebek csodaorvosa.

És mialatt a szerencsétlen a szomszédban vergődik, azalatt a nyílt színpadon megindul a nagy vita a »l'instinct« körül. Jean Bernout maga a felesége kéri meg, hogy mentse

meg a szeretőjét. Itt kezdődik lelki küzdelme. Ádáz tusát viv benne a férj, aki a maga vadállati bosszuját most kielégíthetné és az orvos, akiben a kötelességteljesítés instinctje szólal meg. Bemegy a beteghez, odakünn izgatottan várják. Végre megjelenik és szól csendesen:

— Keltsék fel a szolgát, mert most operáció lesz. Az Instinct győzött.

A Lemaître *La Massière*-je tisztesség és erkölcs dolgában valóságos kis remekmű. Ha az erkölcsi tisztaságnak megvan a maga külön hangulata, fehér függönyös, napfényes csöndje és ártatlan illata, akkor ez végigsuhan a Lemaître darabján. Az egész mű nagyon okosan, logikusan van átgondolva, megoldása olyan természetes, hogy mást nem is lehetne elképzelni, emberei a lelkünkben cselekednek és beszélni mégis olyan különösen beszélnek, — főként a főjelenetekben — mintha szótárukat a melodramáktól kérték volna kölcsön. Ez a leginkább szembe-tűnő a stílus olyan mesterénél, mint Jules Lemaîtrenél. A nagyapák sentimentjából, a genre gymnaseból lappang valami ebben a darabban, amely, bár Lemaître nem mai gyerek, mégis alapjában véve fiatal ember műve.

Hogy Lemaître milyen mestere a hangulatnak, azt az első felvonása bizonyítja, amely mintha egész kis költemény, műterem-idill volna. Ez az első felvonás a »Justinien-akadémiában« játszik, amelynek már a neve is olyan szabad festőiskolára czéloz, amilyen a párisi Julian-akadémia. A tanítványokat itt semmi iskolás-kényszer nem nyomja, élő modelről dolgoznak és a tanár hébe-hóba végigmegy a tanítványokon, hogy a munkáikat kijavítsa, kritikálja és buzdítsa őket. A Lemaître darabja a női növendékek közt játszik.

Pajkosak, jókedvűek, az atélierk argotját beszélnek és egyetértenek. Bár van egy csoport köztük, a »les dames du monde«, a társasági hölgyek, akik legyezőket, mintázott vázákat és egyéb haszontalanságokat festenek és akikkel a művészlélek természetesen nem sokat törődnek.

A művésznövendékek pénzét, szereit, kellékeit a massière őrzi, aki rendszerint a legtehetségesebb és legmegbízhatóbb növendék. A »la masse« az az összeg, amelyből a növendékek a modelt fizetik és a kezelője a massière, aki modelről is gondoskodik. A Lemaître darabjának a hősnője egy ilyen massière, egy szegénysorsu festőnövendék, aki nehéz kerestetéből a beteg édesanyját és öcscsét tartja. Szóval egy »forte vierge«, mint Prévost mondaná. Juliette erős leány, akit az élet gyorsan megszoktatott az önállóságra. Ő egyszermind a műterem lelke és az ő jó szíve ott sugárzik ugyszólván az első felvonás minden festőállványán, műterem-vicczein és kedves helyzetein, szavain. Az ősz és híres mester, Maréze is pompásan van beállítva szükszavu, kissé nyers dicsérteivel és kritikáival, amiket a tanítványai valamivel elébb ki is figuráltak.

A második felvonás, a Maréze lakásán, már meghozza a felhőket is, amelyek a műterembeli jelenetben még mint kősa báránnyelgek jelentkeztek. Maréze felesége féltékenykedik, hogy Juliette, a massière tulságosan érdeklő a mestert és ezért a leányt egyenesen ki is tiltja a házából. Juliette védelmére kél azonban Jacques. Marézenek a fia, aki szintén festő és aki titokban nagy szimpátiát érez a massière iránt.

A harmadik felvonásban már egészen az élére van állítva a szituáció. Maréze, az ősz mester a művészete őszi egének a napját látja Julietteben. De ketten állnak eléje: a felesége, aki asszonyi jogait védi és a fia, aki vetélytársa lett. A felfordult családi békének kifelé álló rudja azonban leginkább Juliettet érinti, akit az asszony kettős váddal gyanúsít, hogy egyszerre a férjét és a fiát csábította el tőle.

A negyedik felvonás a logikus, természetes kifejlést hozza meg. Maréze átlátja, hogy az ő kései szerelme a

természet ellen való és hogy erre a szerelemre csak a fiatalságnak van joga, a jövőnek, amely a Jacques kezében van. Ő maga segíti elő a massière és a fia házasságát, amely a Maréze asszony lelkéről is leveszi a lidércznyomást. A családi dráma idillé csendesedik le, amelyet tetéz Maréze megválasztása a festőakadémia tagjaul.

Lemaître az őszi szerelmet akarta megfesteni, ezt az utolsó fiatalos fellendülést, amelyet az elszibbadt tagok, a kissé megtörött szem, a kissé megfehéredett haj már nem tudnak szolgálni és a fiatalság kegyetlen, de természetes és szép győzedelmét. Közben sikerült neki megcsinálnia a massière pompás alakját, ezt az elragadó női alakot, akinek nincs is szüksége azokra a szentimentális védekezésekre, amikkel a támadásokra felel. Ezek hatnak éppen kissé melodramatikusan.

Szóval: tisztesség az egész vonalon. Ez jellemzi most a francia színműveket. Capus, Hervieu, Henry Bernstein, Bataille, Pierre Veber és a többiek valamennyien ennek a jegyében hódítják meg most a párisi publikumot.

Plume.

A dollárkirály és fia. George Horace Lorimer, egy jókedvű és elnéző mosolyu *yankee* megírta az amerikai dollárkirály természetrajzát husz levélben. Ezekből a levelekből aztán regényt szőtt. Regénynek sovány a könyve, hanem olvasmányoknak nagyon elmés és mulatságos. Az öreg John Graham, aki egykor a pult alatt hált és két dollárt keresett hetenkint és most rettegésben tartja a chicagói börtönt, disznóhussal kereskedik és zsirszagu filozófiát hirdet. De jobb a zsirszagu filozófia a semlyennél és az öreg ur nagy szerencséje mellett alighanem sokat köszönhet a praktikus és vidám életfölgóságának is. Minden sikerült neki; most még csak azt szeretné, ha egyetlen fiát is olyanná nevelhetné, amilyen ő maga. Azért a husz levélbe foglalt *parainézis*. Csakhogy Amerikában az egymást közvetlenül követő két nemzedék között olyan ür tátong, mint nálunk az ős és a késő unoka közt. Ennek a hirtelen kiélesedett ellentétnek a humorát érezte meg Charles Eustace Merriman, mikor arra vállalkozott, hogy a fiatal Graham nevében válaszol az öreg ur leveleire. Pierrepontnak is helyén van az esze és a szája; a kis királyfiiban már arisztokrata hajlamok élnek, szégyenli az apja zsirszagát és szeretne egészen más ősökre hivatkozni. A fiu kissé szemtelen, eredeti és hamisítatlanul amerikai szellemű levelei — száma szintén husz — a másik regény; ez még házassággal is végződik. A két könyvet a *Budapesti Hírlap* lefordította angolból, nagyon izlésesen nyomatta és most két-két forintért árulja. Mulatva okulni nem mindennapos haszon; s aki szereti a szórakozás e fajtáját, annak ajánljuk, olvassa el *Egy dollárkirály leveleit fiához és A dollárkirályfi leveleit papájához*.

KÖZGAZDASÁG.

Uj bankfiók a Magas-Tátrában. A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank a Magas-Tátrába utazók kényelmére Ó-Tátrafüreden, mint a Tátravidék leglátogatottabb helyén kirendeltséget alapított, amely július elsején nyílik meg. A kirendeltség rá kiirt csekkek és hitellevelek beváltásával, valamint minden egyéb, a bankszakmába vágó ügyletek lebonyolításával fog foglalkozni. A csekkek és hitellevelek beváltásának feltételei a kirendeltségnél magánál tudhatók meg.

A Kőolajfinomító-Gyár r.-t. június 29-én tartotta rendes közgyűlését *Pallavicini* Ede őgróf elnöklete alatt. Az 1904—1905. évi üzletszakra vonatkozólag előterjesztett mérleg az értéksökkenés fejében megfelelő leírásokat, valamint 1,084.648 K tiszta nyereséget tüntet fel. A közgyűlés elhatározta, hogy részvényenként 40 K osztalékképpen fizetessék ki és 276.842 K új számlára vitessék át. Az igazgatóságba *Aron Gyula*, *Stiedry Fülöp*, *Szirmai Oszkár* és *Ullman Adolf*, ugyszintén a felügyelő bizottság eddigi tagjai újból megválasztottak. A társaság igazgatósága *Thoman István* és *Nadas Gyulát* cégvezetőkké nevezte ki.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.